

የግእዝ ቅኔያት

የሰነ ጥበብ ቅርስ

ንባቡ ከነትርጓሜው

**ከኢትዮጵያ ቋንቋዎች አካዴሚ
ባህልና ስፖርት ጉዳይ ሚኒስቴር**

መጽሀፉን በክፈለግህ ሆነ በሙሉ ለማሳተፍ ሙብቱ
የኢትዮጵያ ቋንቋዎች አካዲሚ ነው።

መጀመሪያ እትም 1980

አሳታሚ

የባህልና ስፖርት ጉዳይ ሚኒስቴር

ብርሃንና ሰላም ግተሚያ ቤት

አዲስ አበባ

የሰራው ፕሮግራም ተሳታፊዎች

የአካዲሚው ጉባኤ የሰነ ፅሁፍ ኮሚቴ አባላት፤

አቶ ተክለ ገድቅ ሙኩሪያ

ዶ/ር አምባሉ አክሊሉ

ዶ/ር ሀይሉ አርአያ

አቶ መንግስቱ ለማ (የኮሚቴው አስተባባሪ)።

የአካዲሚው ሰራተኞች፤

አለቃ አፈወርቅ ዘውዴ

በምስጢራ ትረካና እረማ

አቶ ተፀላ መንግስቱ ጻግሌል

በዝግጅትና ትንብር

አቶ አእምሮ ፈረደ

በትርጉማ

አቶ መልክለ ክርስቶስ ነቢዩ

በግለሰብና አማርኛ ታይፕ ሰራ።

ምስጋና

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች አካዳሚ ጉባኤ የስነፅሁፍ ኮሚቴ አባላት በተለይም የኮሚቴው ሰብሰቢ አቶ መንግስቱ ለማለዚህ «የግእዝ ቅኔ የስነ ጥበብ ትርጉም» መፅሀፍ ዝግጅት ላበረከቱት ዘመናዊ የአሰራር ዘዴና የሰራ ክትትል ፤

መፅሀፉን በማሳተም ረገድ ብርቱ ጥረት ላደረጉት ለአካዳሚው የቋንቋና የባህል ኤክስፐርት ለጓድ ዶክተር ኢሳይያስ አለሜና ለግእዝ ቅኔያትና መፃህፍት አንድምታ ትርጓሜ ክፍል ባልደረባ ለጓድ ቀፀላ መንግስቱ ዳንኤል ፤

በአካዳሚው ፅህፈት ቤት ስም አብዮታዊ ምስጋና አቀርባለሁ ፤

ከዚህም በቀር የብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ሃላፊዎችና ሰራተኞች መፅሀፉ ጥራት ባለው መንገድ በአጭር ጊዜ ውስጥ ታትሞ እንዲወጣ ላሳዩት አብዮታዊ ትብብር ከልብ አመሰግናለሁ ፤

አሰፋ ገብረማርያም ተሰማ
የኢትዮጵያ ቋንቋዎች አካዳሚ
ዋና ፀሀፊ

ማውጫ

መልእክት	ገፅ 9
መግቢያ	» 11
መቅደም	
(የቅኔ ጥበብ አጀማመርና አረማመድ)	» 15
የግእዝ ቅኔያት ከነትርጓሜያቸው	» 31
የባለ ቅኔዎች አጭር ታሪክ	» 433
የባለ ቅኔዎቹ ስም ከቅኔዎቻቸው ተራ	
ቁጥር ጋር	» 457
የተዛማጅ መፃህፍት ዝርዝር	» 463

መልእክት

ኢትዮጵያ የረጅም ዘመን እኩሪ ታሪክ ያላትና የራሷ በሆነ ቁሳዊና መንፈሳዊ ባህል የበለፀገች አገር መሆኗ የታወቀ ነው። ብዙ ብሄረሰቦችን ያቀፈች አገር በመሆኗም የበርካታ ቋንቋዎችና ስነ ቃሎች ባለቤት ናት። ከዚህም የተነሳ ኢሲፓና አብዮታዊው መንግስት ለሰፊው ህዝብ የባህል እንክብካቤ ከፍተኛ ትኩረት ሰጥተውታል።

ከታላቁ አብዮታችን መቀጣጠል ወዲህ በባህል ሚኒስቴር ስር በአዲስ ይዘትና ቅርፅ ከተቋቋሙት የምርምር ዘርፎች አንዱ የሆነው የኢትዮጵያ ቋንቋዎች አካዲሚ የኢትዮጵያን ብሄረሰቦች ቋንቋዎችና ስነ ቃሎች በሳይንሳዊ መንገድ በመሰብሰብ፣ በመመዝገብ፣ በማጥናትና በመመርመር ላይ ይገኛል።

እኩሪ ከሆነው የባህል ቅርሳችን አንዱ የግእዝ ቋንቋና ስነ ፅሁፍ በመሆኑ የአንድምታ ትርጓሜና የግእዝ ቅኔያትን ምርምር ስራ የሚያካሂድ በአካዲሚው ውስጥ ከተቋቋሙት የስራ ክፍሎች መካከል «የግእዝ ቅኔና መፃህፍት ትርጓሜ ክፍል» አንዱ ነው። ክፍሉ የአካዲሚው ፅህፈት ቤትና የአካዲሚው ጉባኤ የሰነ ፅህፍ ኮሚቴ በሚሰጡት መመሪያ መሰረት በርካታ ስራዎችን በማከናወን ላይ ሲሆን፣ ይህ የመጀመሪያ የስራ ፍሬው የሆነው «የግእዝ ቅኔያት—የሰነ ጥበብ ቅርስ» የተሰኘው መፅሀፍ ታትሞ መውጣት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ነው።

ባህላዊው የግእዝ ቅኔ ለብዙ ምእት አመታት በግእዝ ቋንቋ ከመነገሩ ሌላ በፅሁፍ እምብዛም አይሰፍርም ነበር። ከቅርብ ዘመን ጀምሮ ግን የግእዝ ቅኔያት ከታወቁ ሊቃውንት ተሰብስበው እንደታተሙና ለህዝብ እንደቀረቡ አይዘነጋም። ረቂቅ የሆነው የግእዝ ቅኔ ስነ ፅሁፋዊ ጥበብ አሁን ወደ አግርኛ ተተርጉሞ ምስጢሩ ተተንትኖና ተበራርቶ ለህትመት መብቃቱ አንድ አይነተኛ እርምጃ መሆኑ አይጠረጠርም።

የዚህ «የገለገለ ቅኔያት» የሰነ ጥበብ ቅርስ መታተፍና መሰራጨት ብዙ ጥቅም አለው። በአንድ በኩል በባህርዩና በሰልጥኑ ረቂቅ የሆነው የገለገለ ቅኔ ወደ አግርኛ ተተርጉሞና ምስጢሩ ተብራርቶ መቅረቡ ዘመናዊው የአግርኛም ሆነ የሌላው ብሄረሰብ ስነ ገጥም ከጥንታዊው የገለገለ ቅኔ መውረስ የሚገባውን ጥበባዊ ቅርስ ሊገናፀፍ ይችላል። በሌላ በኩል ደግሞ የመፅሀፉ መታተፍና መሰራጨት የገለገለ ቅኔ ከሰፊው ህዝብ የተሰወረ ምስጢርና ለጥቂት ምሁራን ብቻ የሚያገለግል ጥበብ መሆኑ ቀርቶ «ቅኔ ለብዙሃን» እንዲሆን መንገድ እንደሚከፍት ይታመናል።

በዚህ አጋጣሚ ይህ መፅሀፍ ታትሞ ለመውጣት እንዲበቃ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደረጉትን ሁሉ በአካደሚው ጉባኤ ስም ክልብ አመሰግናለሁ።

አሰፋ ሊበን

የኢትዮጵያ ጽንጻዎች አካደሚ ጉባኤ ሊተመንበር

መግቢያ

ዘመናዊ የሰነ ጥበብ ስራዎች ከጥንታዊው ስነ ጥበባዊ ቅርስ ደገኛውንና ገንቢውን ገፅታ እየቀሰሙ የየራሳቸውን ወቅታዊ እመርታ ሲያካሂዱ የሰነ ጥበብ ባህል ይራመዳል።

የገለገለ ቅኔ ከጥንት ጀምሮ ከፍተኛ ግምት የተሰጠው፣ በምእት አመታት የሚቆጠር እድሜ ያለው ልዩ ስነ ፅሁፋዊ ቅርስ ነው። ምጥንነቱ፣ ደንቡና ስርአቱ፣ ልዩ ልዩ መንገዶቹ፣ ዘግው፣ ሰምና ወርቁ፣ ወዘተ... እነዚህ ሁሉ የሰነ ጥበብ ደረጃውን ከፍተኛነት ይመሰክራሉ። የቅኔ ደራሲያን ባብዛኛው ሊቃውንትና ምሁራን መሆናቸው፣ ለሚያቆኑ አንባቢዎቻቸው እነሱው መሆናቸው፣ የድርሰት ቋንቋውም ግለገገ መሆኑ የታወቀ ነው። ቢሆንም አልፎ አልፎ በአግርኛ ወይም በእርምኛ የተደረሱ ቅኔያት አልታጡም። (ለምሳሌ ቅኔ ቁጥር 203 እና ቁ.303)።

የቅኔ ይዘት በሙሉ እንኳ ባይሆን ባመዛኝ በሃይማኖታዊ ርእሰ ጉዳዮች ላይ የተመሰረተ መሆኑ፣ ሃይማኖታዊ አስተሳሰብ በገንነት በት ስርአት ግህበር የተለመደ ነው። በሌሎች አገሮች የሰነ ፅሁፍ ታሪክም ይህንን የመሰለ ሂደት ተከስቷል። በዚሁ ክልል ውስጥ ግን በግህበራዊ ሂሰና በፖለቲካ ወገናዊነት ላይ የተመሰረተ የቅኔ ድርሰቶች ይገኛሉ። (ለምሳሌ ቅኔ ቁ. 111፣ 289፣ 306)። የሴት ባለቅኔዎችም አልጠፉ። (ለምሳሌ ቅኔ ቁ. 250)።

ለቅኔ ጥበብ ግስተማሪያ እያሉ ልዩ ትምህርት ቤቶች በኢትዮጵያ ተቋቁመው ለምእት አመታት ባለቅኔዎችንና «ቅኔ ፈጣሪዎችን» ሲያፈልቁ መኖራቸው በባህል ታሪክ በኩል የሚያስገርም ደግሞም የሚያኮራ ነው። በአለንበት የአብዮት ወቅት ግን ዘመናዊ ትምህርትን በቀሰሙ እንባቢያን ዘንድ ሊተኮርበት የሚገባው የገለገለ ቅኔ ገንቢ ገፅታ ይዘቱን የሚገልፅበት ቅርፅ መንገደኛ ቴክኒክ መሆኑ አይጠረጠርም።

በዚህ በዚህ ረገድ የገለገለ ቅኔ ከብዙ ምላት አመታት ልዎድ የተነሳ በጣም ከተራተቀ ደረጃ ደርሶ ይገኛል። በሰዚህ ዘመናዊው የሰነ ገጥሞ ደራሲ ከመያው ለገዢ የቅኔን ተከላከልና መንገድ በመመርመር የሚገረው ለያሌ ቁም ነገር መኖሩ አሌ ለይባለም።

ደገኛ ገፅታ ያላቸውን የሀገራችንን ባህላዊ ቅርሶች ለአዲሱ ትውልድ ግስተላለፍ በባህል እድገት መስክ የግይዘለል ደረጃ እንደመሆኑ፤ የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ለካዲሚ ከሌሎች ተመሳሳይ ተግባራት ጎን የገለገለ ቅኔያትን ትርጓሜ ምስጢራና ትረካ ስራ አስጀመረ። ስራው በአካዲሚው ጉባኤ የሰነ ፅሁፍ ኮሚቴ አመራር ተደግፎ እንዲከናወን ጉባኤው በወሰነው መሰረት፤ ኮሚቴው ለስራው ዝርዝር መመሪያዎችን አውጥቶ፤ የገለገለ ቅኔ እውቀት ያላቸው ሰዎች ለራተኞች በየደረጃው በስራው ተሰግርተዋል። ከእነዚህ ለንጹ አለቃ አላ ወርቅ ዘውዴ የታወቁ የቅኔ መምህር ናቸው። በሰዚህ ይህ መፅሀፍ የቡድን ስራ ውጤት ነው።

የገለገለ ቅኔያትን በአግርኛ ተርጉሞ የግሳተሙ ተግባር ከዚህ ቀደምት በመጠኑ ተጀምሯል። መምህር ይሄይስ ወርቁ በደንባብ ወትርጓሜ ዘንጅያት፤ አእግደ ምስጢራት» (1960)፤ አለቃ ይኩኖ አምላክ ገብረ ሰላሴ በደቀድሞ ቅኔዎች ከነትርጓሜአቸው » (1959)፤ እንዲሁም አለቃ ለግ ሀይሉ በ«መፅሀፈ ትዝታ ዘአለቃ ለግ» » (1959) ቅኔያትን ከነትርጓሜያቸው አትርበዋል። በዚህ ስራቸው የተጠቀሱት ሊቃውንት ይመስናሉ። ሆኖም በተተረጎሙ ቅኔያት ብዛትና በአተራረብ ሰፋት ይህን የአሁኑን መፅሀፍ የሚያህል የትርጓሜ፤ የምስጢራና ሀተታ፤ የትረካ ስራ ለግሳተሞች እስከ ዛሬ አልተጥከረም። አሁን ይህንን መረጃ መቻሉ የባህል ሚኒስቴርን የመሰረተው የኢትዮጵያ አብዮት ለባህላዊ ቅርስ ጥበቃና እንክብካቤ ተግባር የፈጠረለትን አመች ሁኔታ በጉልህ ያንፀባርቃል።

የዚህ መፅሀፍ የመጀመሪያ አላግ ዘመናዊ ትምህርት ያላቸውን አንባቢያን ከገለገለ ቅኔ ቅርስ ጋር ግስተዋወትና ደረጃ በደረጃ ግለግመድ ነው። በዚህ መሰረት ቅኔያትን ለመገንዘብ የሚ

ያስችሉ መረጃዎችን ለአንባቢያን ለግመዳዎች ልዩ ጥሬዋ ተደርጓል። የእያንዳንዱ ቅኔ ትርጉሙ፤ ምስጢራና ሀተታው፤ ታሪኩ፤ በተከታታይ ተመዝግቧል። ከባለቅኔዎቹ የግል ታሪክ ለጊዜው የተገኘው በመፅሀፉ መጨረሻ ክፍል በፈደል ተራ ባጥሩ ሰፍሯል። በዚህ መፅሀፍ ቅኔያቸው የሚገኝ ባለቅኔዎች ሁሉ ለግቸው ከቅኔ ያቸው ተራ ቁጥር ጋር ለባቸው በፈደል ተራ ተደርድሯል። የአግርኛው ፅሁፍ በሙሉ በኢትዮጵያ ቋንቋዎች ለካዲሚ ጉባኤ በከፍተኛ የድምፅ ብልጫ በ1973 ተቀባይነት ባገኘው የፈደል ቁጠባ ሀሳብና ውሳኔ ላይ የተመሰረተ ነው። ይኸውም ባጥሩ ሀ፡ ሰ፡ ለ፡ ፀ፡ እንዲሁም ሷ፡ ግ፡ ሷ፡ ወዘተ.ን ይዞ ደራመዳል።

የአዲሲቱ ኢትዮጵያ የሰነ ገጥሞ ደራሲያን የሚፈልቁት የሀገራችንን የሰነ ጥበባት ቅርስ ደገኛ ገፅታ ከተራግጧ አለም ዘመናዊ እሴት ጋር አጥሀደው የራሳቸውን ልዩ አስተዋፅኦ ከሚያስረክቱ ታታሪዎች መሀከል በመሆኑ፤ የዚህ መፅሀፍ መታተፍና መሰራጨት ለሰነ ገጥማችን ወደፊት እመርታ አጋዥ እንደሚሆን ተስፋ አለ። ወጣቱ ትውልድ የአገሩን የሰነ ፅሁፍ ቅርስ ደገኛ ገፅታ ገንዘቡ አድርጎ ዘመናዊውን ከጥንታዊው ጋር ሊያገናኝብና ሊያዛድ ነው ከፍተኛ ደረጃ ያለው የሰነ ጥበብ እሴት ለሰራው ህዝብ ሊያስረክቱ የሚችሉው።

በዚህ መፅሀፍ የሰፈሩት ቅኔያት በታወቁ ሊቃውንት ቀደም ሲል ከተሰበሰቡና ከታተሙት መሀከል ለአንባቢ በጣም የግይዘት ጎን በመምረጥ የተውጣጡ፤ ደራሲዎቻቸውም (ከአንድ በቀር) ከዚህ አለም በሞት የተለዩ ናቸው። ለዚሁ ምንጭ የሆኑት ሀውልታዊ መግህፍት የብላቴን ጌታ ሁሪይ ወልደ ሰላሴ «መፅሀፈ ቅኔ» (1918)፤ የመልአክ ብርሃን አድግሎ ጀምበረ «መፅሀፈ ቅኔ (ዝክረ ሊቃውንት)» 1963 ናቸው። ቅኔያቱ ቤት በሚመቱበት የፈደል ተራ ተደርድረዋል። በአግርኛው ትርጉም ለሙ ከወርቁ በ«/ምልክት ተለይቷል። ስርአት ነጥብና አሀዝ በሙሉ ዘመናዊ ነው።

የገለገለ ትእዛዝ ትርጉሜ በዚህ መልኩና ቅርፅ ሲዘጋጅ ይህ የመጀመሪያው ጥራዝ ነው። ተከታዩ እትም ወደፊት በቅርቡ ለእኛ ንባብያን እንደሚደርስ በባህል ሚኒስቴር የኢትዮጵያ ጽንጽዎች እካ ደሚ ጉባኤ የሰነ ፅሁፍ ኮሚቴ ሙሉ ተስፋ አለው።

መንግስቱ ለግ

የአካዲሚው ጉባኤ ም/ ሊቀ መንበር

መ ቅ ድ ም

የቅኔ ጥበብ አጀግመርና አረግመድ

ከአለቃ አረመርት ዘውዴ የተዘጋጀ።

በሰድስተኛው ምዕተ አመት በአፄ ገብረ መስቀል ዘመነ መንግስት የተነሳው የፊደል በግእዝ መጻህፍት ምስጢር የተራቀቀ ሊቅ በመሆኑ፤ ከመጻህፍት ጠቅሶ ከራሱም አንትቶ አያሌ ሙዝመራ ትን ከነዚህኛው ደርቧል። እነዚህም ሙዝመራት የመድኃኒት ምእራፍ ድኃ፣ በተባሉ ሙጻህፍት ሰፍረው ከትውልድ ወደትውልድ ሲተላለፉ እስካሁን ደርሰዋል።

የፊደል የሙዝመራ ድርሰት በግጥም ረገድ አብዛኛውን ቤት አልባ ቢሆንም፣ አልፎ አልፎ ቤት እየመታ ከሰድ ገባብነት ወደ ጉት ነት የመራ፣ በሰምና ወርቅ የተመሰጠረ፣ በሁለትም በሶስትም አምስትም ቤት የተወሳሆነ፣ ቢሆንም ሃይቱ የቅኔን መንገድ የተከተለ ነው።

ቤት አልባ ቅኔዎችና ቤተኛ ቅኔዎች ሁለቱም በየፊደል ድርሰት ውስጥ ይገኛሉ። ለቤት አልባው ቅኔ ምሳሌ የሚከተለውን ጥቅስ ከድኃ ይመለከቷል።

- 1 ወብዙኃን ናሉት መጽሐ ወሰእኑ ከሲቶታ ለእብን እምአረ ዐዘትት እስከ ይመጽእ ያዕቆብ። ወከግሁመ መጽሐ ብዙኃን ነቢያት ወሰእኑ ከሲቶታ ለጥምቀት እስከ ይመጽእ ዐቢይ ናላዊ

የዚህና የሚለጥቁት የገእዝ ጥቅሶች የአግርኛ ትርጉማቸው በዚ ፅሁፍ መጨረሻ በየተራ ቁጥራቸው ለብቻው ሰፍሯል።

በቤተኛው የፊደል ቅኔ ምሳሌ አሁንም ከየመድኃኒት እንጠቅሳለን።

- 2 ሀገረ ክርስቶስ ልዩነት ገደብ
ዘበውስቲታ የገደር ጽድቅ
ደርታን ኪያን አብደሩ እምወርት =

እንዲሁም እርያም ከተባለው ክፍል የሚከተለው ሊጠቀስ ይችላል =

- 3 እምረልረል ብዕል ገነት ገንጥሎ ሰቀዩ
እምነትዎ ወገኒል ገራህት እርወዩ =
- 4 በጌወ መለት ተሰው ገለው
ወሰት ቤተ ጦርን እውነት ሰላው
ሐዋርያት እምሕዝብ አክተቱ ዕራዊ ርጉው =
- 5 በቅድስና ወበንጽሕ ምክራብ ሥጋሁ ነደቀ
በሠረገላ ሉዓሌ ተመጥቀ
ኤልያስ ከቡር እምግለም ዘርገቀ =

ከዚህ በላይ ለአይነት ያህል የተጠቀሰው የያሬድ ቅኔ ቤተኛም ቢሆን ቤት አልባም ቢሆን ጉት ግጥም ነው። (ጉት ግለት ጎታታ ያልተጠቃለለ፣ በመደበኛው የቅኔ ሀረግ አሰካካ ያልተቀናበረ ግለት ነው።) ሆኖም ያሬድ በዚህ በታላቅ ስራው በዘግጦ ድርሰት ውስጥ ቅኔን በግስገባቱና በግጥሙ የቅኔን ሙያ አገላው = እርግጥ ክርሱ በሁጥላ የተነሱ ሊቃውንት የያሬድን ፈለግ ተከትለው እርሱ የጀመረውን ስራ አስፋፍተዋል። ይህ ግን ያሬድን ከቅኔ ቀደምት ሙስራቾች ጥንኛው ከመሆን አያግዳውም።

እንደ የዳር ሊት በለ ያሬድ የደረሱት አጭር ዘይእዜ ቅኔ አለው

- 6 ተትሕተ ያሬድ ዘኢተትሕተ
ለቅኔያቲሁ ደቂቅ እስሙ ኢሐነአ ቤተ =

ሊቁ በዚህ ቅኔያቸው፣ ያሬድ ከእርሱ በሁጥላ እንደ ተነሱት እንደ ደቀ እስጢፋኖ እንደ ተዋነደ ቅኔዎች ያለ ቅኔ ባለመድረሱ

ብቻ «የያሬድ ቅኔዎች ቤት አልባ ናቸው» ለግለት ጥክረዋል። ነገር ግን የእነ ደቀ እስጢፋኖ የእነ ተዋነደ ቅኔያትም ቢሆኑ ከእነ ርሱ በሁጥላ ከተነሱት ሊቃውንት ቅኔያት የተለዩ መሆናቸው አይዘነጋም። ስለዚህ «ያሬድ ለቅኔያት ቤት አልሰራም» አያስኝም። ባይሆን ያሬድ ከዘግ ደን ገብተ ለቅኔ ቤት መሰሪያ የመዘዘው ሀረግ ረጅምና ቀጥተኛ አይደለም፣ በሀረጉም የተሰራው ቤት ጠባብ ነው ቢባል እንኳ ያስሃላል።

ቅኔ ከጉት ግጥምነት ወደ ሙሉ ቤት ግጥምነት በመሸጋገር አስፈላጊው የተግላለት፣ ትምህርት ቤት የተጻፉት፣ ጉባኤው የሰፋለት በየሀገሩ ገብላዊ መሪነት ነው። የሀገሩ ገብላዊ በዋድላ (ላስታ) ገብሎን ወይም ገብላት በተባሉት ቀበሌ የተወለደ ታላቅ ሊቅ በመሆኑ፣ በትውልድ ቦታው «የሀገሩ ገብላዊ» ተብሏል፤ በፈላስፋነቱ «የሀገሩ ዘፍልሰኛ» ተብሏል። በእነዚህ ዘርዘ ያዕቆብ ዘመነ ሙንግስት (ክ1427—1460) የነበረ ነው።

የሀገሩ ገብላዊ የያሬድን ቅኔዎች መርምሮ የያሬድን ፈለግ ተከትሎ ቅኔን በሰምና ወርቅ ለግጉላት ምስጢሩን ለግራቀቅ ሙንግዱን ለግስፋት ቢቶቹን ለመመላት በቅቷል። በዚያን ዘመን የእነ ይኩኖ አምላክ ከተማ ታቦርና አርማንኤም በተባሉ ከአማራ ባይንት (ከቦረና) ክልሏን በሚዋሰኑ ሁለት ተራሮች መካከል ነበር አቀማመጡ። የሀገሩ ገብላዊ ከዚያች ተቀምጦ የቅኔን ምስጢር አፍታታ አራተቱ፣ እውቀቱን አደላደለ፤ የቅኔ ትምህርቱን ለእነ ወልደ ገብርኤል አስተማረ።

በእነ ዘርዘ ያእቆብ ዘመን በየሀገሩ ገብላዊ ጊዜ የተደረሱ ቅኔያት እኒህን ይመስሉ ነበር።

- 7 በሙዝመር እቀኔ በዘወርቱ እውታር
ለዘርዐ ያዕቆብ ጌር ዕቡዩ በከመ ያሬድ መምህር =

ይህ ጉባኤ ቃና በስንጉ አቀነባበርና በሀረጉ አሰካካ እንደ አሁኑ ጊዜ ጉባኤ ቃና ነው። የሚከተለው እጣን ሞገር ግን ከአሁኑ ዘመን እጣን ሞገር ጋር እንደ አይደለም።

8 ሃሌ ሉያ ሃሌ ሉያ ሃሌ ሉያ
ቃዋል አበበ እንበይን ሉድ በላዕለ እጉሁ ቀኔአ
ሶምሶን ተሠግረ በደሊላ ምስጢር ነገሩ ገቡአ ገቢአ

ምስለ ፀጉረ ርእሱ ላጸየት ጽንዖ
በጸሐ እምአንበት ዘጉዋ ተንሢአ
ለንጉሥን ዘርዐ ያዕቆብ ከመ ይርድአ =

ይህ የዳር እጣነ ሞገር ቤቱ እምስት በመሆኑ ከአሁኑ ዘመን ባለ
በባት ቤት እጣነ ሞገር በሁለት ቤት ያንሳል = ይህም የሚያመለክ
ተው የቅኔ ጥበብ ከዘመን ወደ ዘመን ለውጥ እያገኘና እያደገ የሄደ
እንጂ ባንድ ጊዜ ተስተካክሎ የተገኘ አለመሆኑን ነው =

የሆንን ገብላዊ ደቀመዝሙር የሆነው አባ ወልደ ገብርኤል
ለሰምረ አብ (ሰምረ ክርስቶስ) አስተማሪ = በአፄ በእደ ማርያም
ዘመነ ሙንግስት (11460—1470) ሰምረ አብ ቅኔ ሲያስተምር
እርሱና ንጉስ በእደ ማርያም በቅኔ ጥበብ የተነሳ ተጣሉ = የቅኔው
ሙንግድ ለንጉሱ እንግዳ ስለሆነበት ፣ ንጉሱ የቅኔውን አነጋገር
ከድንፋታ ቆጥሮ ቅኔውን አቃለለው ፤ እንደ ሙቀባጠር አድርጎ ተመ
ልክተት የሰምረ አብን ሙያ አኮሰበበት ፤ የሙያሁሩንም የአባ ወልደ
ገብርኤልን ቅኔ ዘራፈነት ነቀፈበት = «እንተ ከነው ምህረ ለንግድ
ትቀጥጥረላህ እንጂ ፣ ከሌላ ከግን ዘንድ አግኝተሽኳል ? » አለው =

ሰምረ አብ ግን ለንጉሱ በጎ ቃል መልሶ ፣ «እንዲህ ካልከ
ሁለታችንም ሱባኤ እንግዳ ፤ ያን ጊዜ ቅኔ ደገኝ ትምህርት ስለመ
ሆኑ ምስጢር ይገለጥልናል » አለው = ሁለቱም ለየብቻቸው ሱባኤ
ነቡ = ከሱባኤ ላሉ ለንጉሱ ምስጢር ተገለጠለትና ፣ እንደ ቅኔ
ሙያሁሩ እንደ ሰምረ አብ ሁለት ቤት ቅኔ ዘራፈና ተቀኘ ይባላል =
ቅኔውም የሚከተለው ነው =

9 ድገረ ተሰብረ አጽንዖ ለሰብእናን ልሕዙት
ለብሐዊ ክርስቶስ በግዮ ሐዲስ ጥምቀት =

ንጉሱ በእደ ማርያም ይህን ቅኔ የዘረፈበት ቀን የቃና ዘገሊላ እለት
ነበርና ፣ በዚህ ላቢያ የቅኔው ስም «ጉባኤ ቃና» ተባለ ይባላል =

ዘረፋ ማለት ፣ አልቃሾችና ዘፋኞች ሳያወጡና ሳያወርዱ በቱ
ማታ (በፍጥነት) እንደሚገጥሙት ግጥም ቅኔን ለተቀባይ (ከፍ ባለ
ድምፅ ለሚያስማ) መንገር ነው = አፍጣኝ ዘራፈ ሁለትም ለስትም
አራትም ተማሪዎች (አዚያሚዎች) አቁሞ ለሁሉም በተራ ልዩ ልዩ
ቅኔያትን ያቀብላል = እንደ መምህር ሰረገላ ብርሃን ፣ ዳተኛ ዘራፈ
ግን ሀሳብ ማውጣትና ማውረድ ስላለበት ከአንድ ተቀባይ አያልፍም =)

ሰምረ አብ ለልሄብ ፣ ለልሄብ ለሌልያብ ፣ ለልያብ ለተዋነይና
ለድድቅ ወልደ ማርያም አስተማሪ = ከዚህ በሁዋላ መንግስት ታወ
ከና ገራኝ ተነሳ = ድድቅ ወልደ ማርያም በዳወንት (ጎንደር) የጨ
ረቃ ከሚባል ቀበሌ ገባ ፤ ተዋነይ በጣና ባህር ውስጥ ደቀ እስጢፋ
ከሚባል ደሴት ገብቶ ተቀመጠ =

ከድድቅ ወልደ ማርያም ቀጥሎ የጨረቃ በሚባለው ቦታ ድድቅ
ድድቅ ተብለው የተሰየሙ ሰደስት መምህራን አስተምረዋል =
(ድድቅ ማለትም የእውቀት የምስጢር ጀግና ማለት ነው =) በሰደስ
ተኛው ድድቅ ጊዜ የቅኔ ጉባኤ ሰፋ = ሰደስተኛው ድድቅ ሶልያና
ወልደ ማርያምን አስተማረ = ሶልያና ወልደ ማርያም ለሚጫው
(ጎጃም) ማእበል ወልደ ሀይወት አስተማረ ፤ ማእበል ወልደ ሀይ
ወት ለደብረ መጃእ (ጎጃም) ሊቀ ሀሩያን ዘገየና ለሚካኤል ደብር
(ጎንደር) ጌቱ ገሞራው (አለቃ ጌታነህ) አስተማረ = «ማእበል ፣ ገሞ
ራው» የሙያ ሙገሳ ስም ነው (ቅኔውን የሚያገርፍ ማለት ነው
ወይም እሳት የሆነ) = እስከዚህ የተወሳወሩ በቅኔ ሊቃውንት በኩል
ስለቅኔ አመጣጥ የሚተረክው ነው = በሌሎች የቅኔ ሊቃውንት
በኩል ደግሞ እንደ ሚከተለው ይተረካል =

ደቀ እስጢፋ የተባለ ሊቅና ፈላስፋ በአፄ በእደ ማርያም ዘመን
ወደ ዕርእ (ግሪክ) አገር ወርዶ ሰባት አይነት እውቀት ተምሮ መጣ =
ከዚህ ውስጥ በባተኛው ቅኔ ስለሆነ በሊቃውንት ዘንድ ተወዶ
ትምህርት ሆኗል = ደቀ እስጢፋ የቅኔን ጥበብ ለአፄ እስክንድር
(1470—1486) እንዲህም ለሀገሩ ፣ ለመንከራ ፣ ለብሁርና ለሌላው
እስክንድር አስተማራቸው =

ደቀ እስጢፋ በጉሱ ገቢ ቤተኛ በመሆኑ ከገንብቲቱ ታማ 1
ታማኝ አሸከርም በዘደ ለገንብ ነገረበት ። እኔ እስከገድር አሸከር
እንደመከረው አንድ ተን ድንገት ሳይታሰብ ሄደ ከነበረበት ቢመ
ለስ ፡ ቤት ተዘግቶ ደቀ እስጢፋ ከእቲጊይቱ ጋር የፍልስፍናን ነገር
ሲጨዋውት ገንብ ሰግ ። ቤቱ ስለተዘጋበት ገንብ እውጭ ሆኖ እየደ
ከረ ፡ ደቀ እስጢፋም እውስጥ ሆኖ ፈርቶና ደንገጦ 1 ሁለቱ የግዚ
ተሉትን ትእዎች ተዛርፈዋል ይባላል ።

10 ሥላሴ
እስከገድር (እኔ)

ምንት አገበረከ
ተንጽለ ገዳም አንተ ቤተ አንበሳ በዊላ ?
ኢትሰምዕኑ ጥሕረቶ በአፍላ ?
እስመ እምገቢየሰ ተጋንጥትከ ጠፍላ ፡
አንበሳ በገይሉ እምደገረ ጥላ
ገድግሰ ዘለከ ብዕዐ
ጽንሐ ለእሳት ከዊነከ ብርዐ

(የዚህ ቅኔ ትርጉሙ ከነህተታው በቁ. 286 ይገኛል ።)

11 ሥላሴ
ዘደቀ እስጢፋ

አጋግ ይቢ «ከመዝኑ ሞት መረር 1»
በጊዜ ረገዝ ሳሙኤል መምህር
ወሰራቱ ገግሥት አነ ደቀ እስጢፋ ሕሰር ፡
አንበሳ እስከገድር ፡
እንላ አንበሳ እንደ ትጥሕር
እምእርሳይክ ተገጠኒ ምድር ።

(ይህ የፋር ጊዜ ስላሴ ቅኔ ነው ፡ በሁጥሳ በገንድር ሊቃውንት ቅኔ በጉ
ባኤ ሳይገኝል የነበረው እይነት ትርጉሙ ከነህተታው በቁ. 197
ይገኛል ።)

እኔ እስከገድር በዚህ ጊዜ ደቀ እስጢፋ ከገንብቲቱ ጋር የነ
በረበትን እልፍኝ በእሳት እጋያት ። ደቀ እስጢፋ ግን ከነእቲጊይቱ
ከቃጠሉው ወጥቶ ፡ ወደ ጣና ባህር ገብቶ ፡ የሰረጸበትን ደሴት በም
ትህት ሰውር ተተመጠ ። በታዋግም ደቀ እስጢፋ ብሉ በሰሙ
ግስጠራቱ ይነገራል ።

የገንብ አዝግሪ ስለገንብቲቱ መሰወር ሲያመሰጥር ፡

«እጅዋን ተሰብራ ከመሀሉ
ደቃለች አሉ » ብሉ ዘመረ ይባላል ።

ደቀ እስጢፋ በጎዥም እገው ምድር ፡ በበለያ ምድር አካባቢ
የምትገኝ ቦታ ኖት የግሉም አሉ ።

ደቀ እስጢፋ ስለተባለው የቅኔ አባት ከአንድ የፋር ሊቅ
የግዚክተለው መድከስ ቅኔ ተደርሷል ።

12 መድከስ

ደቀ እስጢፋ ጻድቅ እመ እስከገድር
በመገፈስ ቅዱስ ነበበ ሐሳባት ነቢይ ትእያተ
እምትእያቲህ ለያረድ እንበለ ያትርፍ አሐት ።
ወከመ ለይገደሩ ውስተ አፍላ
ለትእያቲህ ሐነጸ አቢያተ
ሰብዓ ወሰግኒት ፤
ወጠፈረ እሉን አቢያተ እስከነ ይእዜ ኢተነሱት ።
ሐዊራሰ ወመገከራ ዘተጋብሉ ድርገተ
ዘምበለ ብሐር ወእስከገድር አሉተጋብሉ መገከራተ

መገከራተኛ መተራ ወተመሰሉ መጥባሕት ፤
ለመጥባሕት እስሙ ልግዱ ከፈለ ጥሕድ አርባዕት ።

(ትርጉሙ በቁ. 226 ይገኛል)

ሊቁ በቅድሚያ የሚገልጠው በእኔ እስከገንደር ጊዜ ድረስ እስጢፋን ቅዱስን እንዳስተግረና ፣ ያስተግረውም ከያሬድ ቅዱስን እያይዛ እንደሆነ ፣ ሀገሩ መንከራ ፣ እስከገንደርና ብሁር የተባሉ የደቀ እስጢፋን ድቀ መዛሙርትም የያሬድን የደን ድርሰት በእራት ከፍል መድበው እንዳደራጁት ነው ።

ባጠቃላይ ሲታይ ግን ፣ የቅኔ ጥበብ ከተደጥ ሊቃውንት ወደ ያሬድ ከያሬድ ወደ የሀንስ ገብላዊ ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው አገገር ፣ ደቀ እስጢፋን በግል ስጦታው ከፍተኛነት መጠን ቅኔን ዘየነው ፤ አቋሙ መልካም አደረገው ቢባል እንኳ ፣ የመጀመሪያው የቅኔ ደራሲ እሱም ደቀ እስጢፋን ነው ቢባል የሚታመን ታሪክ አይመስልም ። በጠቅላላ ሲባል የሚገባው ፣ ያሬድ የጀመረውን ቅኔ የሀንስ ገብላዊ ጨረሰው ፣ የሀንስ ገብላዊን ቅኔ ተዋነይ እንዲሁም ደቀ እስጢፋን ዘየነት ፣ በሁዋላም የገንደር ሊቃውንት በጉባኤ አጃጃሉት ግለት ይመስላል ።

በዚህ አይነት ካደገና ከደረጃ በሁዋላ ቅኔ በሰባት ቤት ተከፍሏል ። (እዚህ ላይ «ቤት» ግለት ወገን ወይም አይነት ነው) ። ሰባቱ የቅኔ ቤቶች ፣ ግለትም ቅኔ የተሰፋፋባቸው ቦታዎች የሚከተሉት ናቸው ። የታቦር (ላይንት ፣ ወሉ) ፣ የወረቃ (ላውንት ፣ ጎንደር) ፣ የአብዲቆም (ጥድላ ፣ ላስታ) ፣ የገንደር (በደምድር) ፣ የጎንጅ ፣ የጥሸራ ፣ የጌጫ (ጎጃም) ።

ይሁን እንጂ ከእነዚህ ቤቶች ውስጥ በጣም የጎሉት የጥድላ ፣ የገንደር ፣ የጎንጅ ፣ የጥሸራ ቅኔ ቤቶች ናቸው ። ሆኖም የቅኔ ስሩ ለገድ ነው ፤ በየቦታው ስሩ አይለያይም ። እርግጥ ያገኛል የቅኔ መገደር ጉላቱ ከቦታ ቦታ ሊለዋወጥ ይችላል ።

የቅኔ መስመር በሀረግ ይከፈላል ፤ ሀረግ በስንኝ ይከፈላል (ይመደባል) ። ቅኔው ደግሞ በሚዘዋወር የዚግ አይነት መሰረት ገእዝ ፣ እዝል ፣ አራራይ ቅኔ ተብሎ ይለያል ።

ጥናቶቹ የቅኔ አይነቶች ከሀረግና ከቤታቸው ቁጥር ጋር ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል ። የዘርዘራቸው ትደም ተከተለ በቅኔ ትምህርት ቤቶች ደረጃ በደረጃ በትምህርትነት በሚቀርቡበት ተርታ ነው ።

የቅኔው ስም

የሀረግና የቤቱ ልክ

	ሀረግ	ቤት
ገእዝ ጉባኤ ቃና	4	2
ዕዝል ጉባኤ ቃና	4	2
ዘአምላኪየ	5	3
ሚበዝጉ	8	3
ጥዚግ	9	5
ሥላሴ	11	6
ዘይእዜ	11	5
አጭር ዘይእዜ	4	2
ግህልክ	7	3
መድከስ	18	8
ኩልክሙ (መድከስ)	20	9
ገእዝ ኩብር ይእቲ	8	4
ዕዝል ኩብር ይእቲ	8	4
ገእዝ እጣነ ጥገር	18	7
ዕዝል እጣነ ጥገር	18	11
ሐዋርያቲሁ ከበበ	4	2
ሕንጺሃ	3	2

ድምር 160 ሀረጎች 78 ቤቶች =

የቅኔ ቤቶች ጠቅላላ ድምር 78 ነው ። እላይ ከተዘረዘሩት በተጨማሪ ባለቦስት ቤት አጭር ጥዚግ ፣ ባለ ሁለት ቤት አጭር ጥዚግ ፣ እንዲሁም ባለ ሁለት ቤት አጭር ኩልክሙ አሉ ። ቢኖሩም ፣ ከላይ በተጠቀሱት መደቦች የቅኔ አይነቶች ይጠቃለላሉ እንጂ በተለይ አይቆጠሩም ። (በለቅኔያቱ ስምና አግባብ በመፅሀፈ ቅኔ (ዝክረ ሊቃውንት) ከገፅ 17—24 የተገፈፈውን ይመለከታል)

የትኔ ጥንኛ መሰረቱ የሰዎች ወርት ምሳሌ ነው። የሰዎች ወርት አውራ መንገዶች የተወሰኑ ናቸው፤ በአውራ መንገዶቹ ውስጥ ግን ከሶስት መቶ በላይ የሚሆኑ ሰላች መንገዶች መኖራቸው የታወቀ ነው።

በትኔ ትምህርት ቤት ጀግራው ተግራ በጉት ገጥሞ ሲለግ መድ ይሰነብትና ጉባኤ ቃና ይቀጥራል (ይደርሳል)፤ ሰዎን ከወርት ምሳሌን ከምስጢር ያጋጥጣል። ሆኖም የትኔውን ዜግ (የሀረግና የስንግልክ)፣ እንዲሁም ሰዋሰውን በተሉ አይጠነቅቅም። መምህሩ ያርመላታል ያስተካክሉለታል፤ ያን የታረመውን ደግሞ በትምህርት ከእርሱ ከፍ ያሉ ተግራዎች ያስቀጥሉታል (ያስጠኑ ታል)። መምህሩ የሚዘርቱለትን (ከልባቸው አንቅተው የሚያወር ጉላትን) ቅኔ እየቀጠለ (እያሰላሰለ፣ እያጠና) ከሌሎቹ ተግራዎች ጋር ያስተያያል ያመዛዝናል። ጀግራው የመምህሩን ቅኔ እስመ ስሉ የራሱን ቅኔ ለመድረስ ይጥራል። በብዙ ጥረትም ጉባኤ ቃናን ይለያል (ያውቃል)። ምስጢሩን ዜግውን ጠንቅቆ ሲያውቅ፣ ከጉባኤ ቃና ወደ ዘለምላኪያ ይሸጋገራል። ይህን በመሰለ ጥረት ከደረሻ ወደ ደረሻ እየተሸጋገረ ሲሰለጥን፣ እንደ ትምህርት ስጦታው፣ በዘጠኝ ወርም፣ በአመትም፣ በአመት ከመንፈቅም ክብር ይላቲን ከእግን ሞገር ጋር ይቀናል። ከሁለት አመት እስከ ሶስት አመት እስከሚጥላው ድረስ እውቀቱን ያጠናክራል።

ከዚህ በሁዋላ የትኔ አስተግራ መሆን የረለን እንደሆነ፣ ከመምህሩ ጉባኤ ሳይለይ ሌሎችን ተግራዎች እያስጠና ይቆያል። እያደር መምህሩ በሚዘርቱበት ጊዜ የመምህሩን ቅኔ ነጠቃ ይጀምራል፤ ግለትም መምህሩ በጀመሩት ቅኔ ላይ የራሱን እየተካ ቅኔያቸውን ይጥላል። ቢቀናውም ባይቀናውም መገሰሉን (መርከሩን) አይተውም።

ነጠቃ፣ ባለቅኔው ገና አንድ ቤት ሲመታ፣ የትኔውን የምስጢር ፈለገ ተከትሎ የሚቀጥለውን እንዲን ቤት ወይም ሁለቱን ቤት ከራስ በመተካት ቅኔውን መጠላት ነው። ሆኖም፣ እነሆ አጣ

ውን በነጠቃ የሚናገረው ሞከሪ ብዙ ሲሆን፣ የባለ ቅኔው የልቡን የሚነገረው ከስንት እንዲ ነው። ለምሳሌ ያህል የደብረ ወርት ግርያም (ጎጃም) ባለቅኔ መጋቢ አይኖህ

«እስከነ ይቤ እጽፍክ ዘበእምሳላ ርገብ ፈነውኩ»

በግለት የሞዚግ ቅኔያቸውን ሶስተኛ ቤት ሲናገሩ፣ የጎንጅ የትኔ መምህር ቄሰገበዝ ካሳ

«አይቱኑ ባቢሉን አያሪኮ

ወአይቱኑ ሳንሌል ተህውኩ?»

ብሎ በመናገር ሁለቱን ቤቶች ከባለ ቅኔው መንጠቃቸው ይጠቀሳል፤ ሙሉው ቅኔ ከነትርጉሙ በቀ. 296 ይገኛል።

ትኔው ሙልካም ሲሆን ለነጠቃ ያመረቃል፤ ምስጢረ ቤስ ሲሆን ነጣቂን አያነመኝም። ለጥቂ ባለ ቅኔም ሲነጠቅ አይከፋውም። በዚህ አይነት በቤተ ክርስቲያን ውስጥም በትምህርት ቤትም ሁለት ሶስት አራትም ነጣቂዎች በአንድ ጊዜ በነጠቃው ተግባር ይራከቡበታል።

(ነጠቃ ስርቆት አይደለም። እንዳንድ ደካማ ባለቅኔ በሌላው ሰው ስራ ለመመስገን፣ ከሚደነቁት ቅኔዎች በከፊል ወይም በሙሉ ይሰርቅና ይቀናል። ስርቆቱ የታወቀበት እንደሆነ፣ ሰሚዎቹ «ተብሉ-በሃል» ይሉና ያሳፍሩታል። ለምሳሌ የሞሽራውን የመምህር ተክሌን (የሞሽራ ተክሌን) ቅኔ እንዲ ደብተራ ስርቆ በትግራ አገር ሲቀኝ የሰሙት ደብተሮች «ትኔውስ ደረሰን፤ የኔታሳ (ተክሌ) ደህና ናቸው ወይ?» አሉት ይባላል። የትኔ ስርቆት እንደ ገንዘብ ሌብነት የሚያስደብድብና የሚያስወነጀል ነበር። ለባጥቹ ባለቅኔዎች ግን እንደዚህ ካለው ነውር የነፁ ናቸው።)

ለእውው የትኔ መምህር ነጠቃው በቀናው ጊዜ በመምህሩ ትእዛዝ ቅኔ ተቀባዩ (ደምፁን ከፍ አድርጎ ቅኔ ለጉባኤው የሚያሰግው ተረኛ ተግሪ) እየቀጠለ በጎላ ደምፁ ቅኔውን ያነብላታል። እውው መምህር ከዚህ እያይዙ መምህሩ ግታ ግታ የሚዘርፏቸውን ቅኔዎች ግልበግ ይጀምራል። (ግልበግ የሌላውን ሰው ቅኔ ቢቀንም ምስጢሩንም አፍርሶ የራሱን ቅኔ መተካት ነው።

አብሃኛውን ጊዜ የግንጠጠው ቤት ብቻ ነው፤ ጥናው ገን የምስ ጢር ገለበጣ ነው።)

እጩው መምህር በዚህ ሁኔታ ጥቂት ከቆየ በሁዋላ ከመምህሩ ጋር ተራ ገብቶ በፈረቃ ለተማሪዎች ትኔ ይዘርፋል፤ የተዘረፈውን እየፈታ ያስረዳል፤ ተማሪዎች የቆጠሩትን ትኔ ያስነግራል (ይሰ ግል)፤ ዘረፋውም ግስነገሩም በደረጃ ነው፤ ትኔውን ሁሉ በእንድ ጊዜ አይደለም። ለምሳሌ መጀመሪያ ከጉባኤ ቃና እስከ ጥዜማ እንዲዘርፍና እንዲያስነግር ከመምህሩ ይፈቀድለትና በዚህ ሂደት ሲያዘግም ይቆያል። ተጥሎ እስከ እጣነ ጥገር ይዘርፋል፤ ያስነግ ራል።

ከዚህ በሁዋላ እጩው አስተማሪ ከመምህር ወደ መምህር እየተ ዛመተ የትኔን መንገዶች፣ የሰዋሰውን ጠባዮች ይቀጥላል። እን ዲህ እያለ ከአምስት እስከ ሰባት አመት፣ ከዚያም በላይ በእ ጩነት ይቆይና፤ በትኔ መምህርነት ይመረቃል። ግለትም መም ህሩ ይመርቁትና እንዲያስተምር ይፈቀድለታል።

ከተመረቀ በሁዋላ አምስት፣ አስርም፣ አስራ አምስትም ተማ ሪዎች ከመምህሩ ተሰጥተውት በእንድ ገጠር (አነስተኛ ቤተ ክርስ ቲያን) ወይም በደብር (ከፍ ያለ ቤተ ክርስቲያን) ወንበር ዘርግቶ ጉባኤ አስፍቶ ግስተማሩን ይቀጥላል። ብር ነቀል (አፍለኛ) ከመ ሆን አልፎ በመጥር ሲሆን ተማሪውን ያንጋጋዋል። አስተማ ሬው በመኖሪያ ቤቱ ዙሪያ ለተማሪዎቹ መኖሪያ የሚሆኑ ጎጆዎ ችን በትድግ ያሰርቱ ነው። ግስተማሩን የሚጀምረው። ተማሪው እየለመነ ምግቡን ያገኛል።

ተማሪው ሁሉ ለልመና ከየተሰማራበት ሲመለስ፤ ሰጥነኛው (ተረኛው) ተማሪ ግለት ለእንድ ሳምንት እሳት ግንደድ ተራው የሆነው ተማሪ ከግህበር ቤት (ትምህርት ከሚሰጥበት ቤት) ይገባና ያጨበጥዋል። በዚህ ጊዜ ተማሪዎቹ ከየጎጆአቸው እየወጡ በግህበር ቤት ይሰበሰባሉ። ወዲያው የዘወትሩን ግህበራዊ ዕለት አድርሰው በትናንትናው ግታ ከመምህሩ የተዘረፉላቸውን ትኔዎችና እነሱም ለመምህሩ የነገሯቸውን ትኔያት ሲቀጣጥሉ ይቆያሉ።

መምህሩ ሲገቡ ተማሪው ሁሉ ግር ብሎ ይነሳል። መምህሩ በከፍተኛ የእንጨት አልጋ ላይ ተቀምጦ «ይገለጥልን» ይሉና አቡን ዘበሰማያትን ያስደግግሉ። ለጥቆ «ተቀበል፤ ባለተራ» ይላሉ። በዚህ ጊዜ ባለተራው (ግስ መቀበል ተራው የሆነው ተማሪ) ይቆምና በትናንቱ ካረፈበት እንስተ እንድ ባንድ ያጠናውን ግስ በቃሉ ይወጣዋል (ያነበዋል)። መምህሩም ተረኛው ተማሪ ካነበበው ሌላ የገደፈውንም (ያላነበበውን) ተጨማሪ ግስ ያውርዳለታል። በዚህ አይነት ከነገው ክፍል ግስ ሲደርስ «በቃ» ይሉና ባለተራው ተቀምጦ ከጓደኞቹ ጋር እየተቀባበለ (እየተረዳዳ) ያጠናል።

ቀጥሎ ሶስት ተማሪዎች ተራ በተራ በመፈራረቅ ሶስት ጊዜ ወደላይና ወደታች (ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ) ፤ ደግሞ ከመጨ ረሻ ወደ መጀመሪያ) የግእዙን ቃላት ዝርዝር ከነፍቸው ሲዘልቁት ሌሎቹ ተማሪዎች በሀብረት አማርኛውን ይቀበላሉ (ይናገራሉ)። በመምህሩ የተዘረፈውን ትኔ ተማሪው ሁሉ በጓድ በጓዳ እየሆነ ንባ ቡን አፈታቱን ትንተናውን ከአጠናና ምስጢሩን ከተረዳ በሁዋላ የመምህሩ ዘረፋ ደረጃ በደረጃ (ከጉባኤ ቃና እስከ መድሰ) ይቀ ጥላል። ዘረፋው ሲፈፀም መምህሩ «የሰማነውን በየልቡናችን ያሳ ድርብን» ብለው አቡን ዘበሰማያትን ደግመውና እስኪጠመው፤ እሳ ቸውም ተማሪዎቹም ወደየቤታቸው ይሄዳሉ።

ይህን በመሰለ ሂደት ግሉ ከህ እስከ ጥ ድረስ እየተገለበሰ፤ ትኔ ውም ከጉባኤ ቃና እስከ እጣነ ጥገር ድረስ እየተዘረፈ ይጠናል። በየቀኑ ከአምስት ሰአት እስከ ዘጠኝ ሰአት ትኔ ነገራው ይካሄ ዳል፤ ትጠላውም ይቀጥላል። በየሳምንቱ አርብ ግታ የትኔ ዜማ ይመሃል። ትኔዎችም ለተማሪዎቹ እየታደሉ ትዳሚ ጠዋት በግህ በር ቤት ተማሪ ለተማሪ መሪና ተመሪ ሆነው ይቀጃቸዋል። ጀማ ማሪዎች በትምህርት ቤት ራሳቸው የደረሷቸውን ትኔዎች እንዲ ቀኙ መደረጉ በጉባኤ ፊት ቀርቦ ትኔ መናገርን ለማስለመድና ፍራ ትን ለማስወገድ ነው። ተመራጭ (እንዲቀኝ ከመምህሩ የተፈቀደ ለት) በቤተ ክርስቲያን ትኔውን ለግህበሩ እንዲፈታ የሚገደድበት ጊዜ ይመጣል። በዚህ ጊዜ የጋለ ክርክር ይቀጥላል፤ መምህሩ ችግ ሩን በመፍታት ያስረዳሉ።

እንግዶች ተግራዎችን ኗሪዎች ተግራዎች ተቀብለው ፤ በየ ጎጆአቸው አሳርፈው በሽግግር እግራቸውን አጥበው ምግብ መግበው፤ በራሳቸው መቻታ አስተኝተው፤ ሲያስተናግዷቸው ይሰነብቱና «ጓደኛ»፤ «አይዎ» እያሉ በግናቸውም ነገር ያላምዷቸዋል ። እንግዶችም ከሰሙ በሁዋላ የራሳቸውን ጎጆ ይሰራሉ ።

የጥቅሶቹ ትርጓሜ ።

- 1 ብዙ እረኞች መጡና ደንጊያይቱን ከውሃ ጉድጓድ አፍ ግንሳት ተሳናቸው ያለቆብ እስኪመጣ ድረስ ። እንደርሱም (እንደዚሁም) ብዙ ነቢያት መጡና ጥምቀት ግጥመት አልቻሉም ታላቅ ጠባቂ (ክርስቶስ) እስኪመጣ ድረስ ።
- 2 የክርስቶስ አገር አዲስ ቤት ፅድቅ/ እንግዳ የሚያድርባት ናት ፤ ገድታን (እውነተኛች) እርሷን ከወርቅ መረጡ ።
- 3 ከብልፅገና/ ፏፏቴ የንጉስን (የክርስቶስን) ጓር አጠጡ ፤ ከወንጌል/ ምንጭ እርሻውን አረኩ ።
- 4 በመለኮት ጨው አለምን አጣፈጡ በሙሽራ ጫጉላ ቤት ሰላምን አርከፈከቱ ፤ ሀዋርያት የተረገመ ጠላትን ከህዝብ አስወገዱ ።
- 5 በቅድስናና በንፅህና አዳራሽ ስጋውን ገነባ በሰረገላ ወደ ላይ መጠቀ ከአለም የራቀ ክቡር ኤልያስ ።
- 6 ያልተዋረደ ያፈድ ተወረደ ፤ ለትኔዎቹ/ ለጆች ቤት አልሰራምና ።

- 7 በአስር አውታር መዝሙር እቀኛለው የቸር ዘርአ ያለቆብ ገናናነቱን ፤ እንደ መምህር ያፈድ ።
- 8 ቃዋል ስለሉድ በወንድሙ ላይ ቀንቶ በደለ ። ሶምሶን ሰውር የነገሩን ምስጢር ሰውር በደሊላ ተጠመደ እርሷ ከራሱ ጠጉር ጋር ሀይሉን ላጫች ። ተነስቶ ከሌቶች የሸሸ ምስጉን ነው ፤ ንጉሳችን ዘርአ ያለቆብን ይረዳው ዘንድ ።
- 9 ከተሰበረ በሁዋላ ሰውነታችን/ ገንቦን አጠናው ሸክለኛው/ ክርስቶስ በአዲስ ጥምቀት ውሀ ።

የግዕዝ ቅኔያት ከነትርጓሜያቸው

1 ግእዝ ጉባኤ ቃና

ዘአድግሱ (—ልእክ ብርጉ)

ባሕቲቶ ነቢረ እግዚአብሔር ፈርህ ፤
እምኢህልዎ ንዋዎ እስሙ ዓለሙ እንቅህ ።

ትርጉም

እግዚአብሔር ብቻውን መቀመጥን ፈራ ፤
ከአለሙና/ እንቅልፍ አለምን እንቅቷልና (ቀስቅሷልና)

ምስጢር

ብቻውን መቀመጥ የፈራ ሰው ጓደኛውን (አቀጣጣጩን)
እንደሚሻ ሁሉ ፤ እግዚአብሔር ከብሩ በባህርቱ (ለብቻው ሆኖ)
እንዳይቀር ሰውንና የሚኖርበትን አለም ፈጠረ ይላሉ ባለቅኔው ።

2 ግእዝ ጉባኤ ቃና

መርቀሪዎስ አብ ይደልዎከ ፍሥሐ ፤
ሃይማኖት ወልድከ እምጣን ለፈረሰ በጽሐ ።

አባት/ መርቆሪዎስ ደስታ ይገባሃል፤
 ልጅህ/ ሃይማኖት ለፈረስ ደርዷልና

ምስጢር

እንደ ሰው ልጁ ለፈረስ ገልቢያ ሲደርስለት «ልጅህ ለፈረስ
 ደርሰልህ ደስታ ይገባሃል» ይባላል = እንደዚህም የአባት ምሳሌ የሆነው
 ሰማኤል መርቆሪዎስ ከሞተ በሁዋላ ፈረሱ እየዘረ ሃይማኖትን
 አስተምሯል የሚባለውን በመግለጥ ባለትኔው ሃይማኖት ልጅህ
 ለፈረስ ደረሰ ብለው ተቀኝተዋል።

ታሪክ

መርቆሪዎስ ከክርስቲያኖች አባትና እናት ተወልዶ በርሜ ያደገ
 የመኮንን ልጅ መኮንን ነበር = ጥንታዊ ስሙ ፒሉፓዴር ሲሆን፤
 በሁዋላ መርቆሪዎስ ተብሏል = እርሱን የሾመው ንጉሥ ክርስቶስን
 ከዶ የሰው እጅ ስራ የሆነ ጣኦትን አምላኪ ስለሆነ፤ መርቆሪዎስን
 ለጣኦት እንዲንበረከክ አስገደደው = መርቆሪዎስ ግን ሲሾም የተሰጠውን
 የክብር ልብሱን ለንጉሱ አሸቀንጥሮ ጥሱ፤ እኔስ «ክርስቶስን
 ከጃ ለሰው ስራ ጣኦት አልሰግድም» አለ = ከዚህም የተነሳ
 የንጉሱ አሸከርኛ መርቆሪዎስን በልዩ ልዩ ግርፋትና እስራት አስቃዩት
 = የደሙም እንጥፍጣሬ እሳቱን እስኪያጠፋው ድረስ በብረት
 አልጋ ላይ አስተኝተው በበታኞ እሳት አንደዱበት = በመጨረሻም
 በሰይፍ አንገቱን ተቆርጦ በሰማእትነት ሞተ።

እርሱ ከሞተ በሁዋላ በሀይወቱ ሲገለገልበት የነበረው ፈረስ
 በሰራው ተተክቶ ሃይማኖት በሰብአዊ ልሳን ሰብኳ ይባላል (ሰንክ.
 ህፋር 25) = (ሰንክ. ግለት መፅሀፈ ሰንክሳር ግለት ነው)።

ንትወተ ዶርሆ መስቀል ደኅረ ዓለሙ አብጽሐ
 ንሐ ገጸ ዕውራን፤ ወኮነ ጽባሐ፤
 ወአፈ በሃማን አዕዋፍ በዘተክህሉ ሰብሐ።

ትርጉም

የዶር ጫሽት/ መስቀል አለምን ካዳረሰ በሁዋላ
 የአውራን ፊት/ጎህ ቀደደ፤ ንጋትም ሆነ፤
 የዲዳዎች/ ወርች አፍም በተቻለው አመሰገነ።

ምስጢር

ዶር ደጋግሞ ከራሽ በሁዋላ ጎህ ይቀዳል (የብርሃን ውጋጋንም
 ይቃያል)፤ ቀጥሎም ይነጋል፤ ወርችም ይንጫጫሉ = እንደዚህም
 ሁሉ የክርስቶስ መስቀል የአውሮችን አይን እበራ የዲዳዎችንም
 አፍ ፈታ፤ አለምንም ሁሉ አላነ ይላሉ ባለትኔው።

4 ሚበዝት

ከገባረ ኢየሱስ (መጥሪ)

ብውሳኔ ወርቅ ጽድቃን
 ውስተ ቤተ ክብካብ ሱሉ ወአተፈ በፍሥሐ፤
 ለበዓል ክብካብ ወልድ አሰመ አገዝ አምጋ፤
 ንጥላንስ አዝግድ እለ አምጋ አልበሙ ኢተመነዩ ኪያሃ።

ትርጉም

የወርቅ ባለፀገች/ ጻድቃን
 ወደሰርግ ቤት ውስጥ በፍፁም ደስታ ገቡ፤

ለባለ ሰርጉ/ ክርስቶስ ስጦታን ይዘዋል፤
ስጦታ የሌላቸው ዘመዶች/ ሀጥሉን ገን እርሷን (የሰርጉ ቤትን)
አልተጠጥቱም

ም ስ ጢ ር

ለባለ ሰርጉ (ለሙሽራ) ስጦታ የያዙ ሰዎች ወደ ሰርጉ በደ
ስታ ሲገቡ ያልያዙት ገን ወደ ሰርጉ ቤት ለመግባት ቅር ይሰኛሉ ።
እንዲሁም በዚህ አለም መልካም ስራ የሰሩ ሰዎች ወደ መንግ
ስት ሰግያት በደስታ ይገባሉ ። መልካም ስራ ያልሰሩ ሀጢአተ
ዎች ገን ወደ መንግስት ሰግያት የመግባት ተስፋ የላቸውም በግ
ለት ባለቅኔው ስለ ፅድቅና ኩነኔ ያላቸውን እምነት ገልጠዋል ።

ታ ሪ ክ

ክርስቶስ ለልባዎች የድካማቸውን ዋጋ ፣ ለሰነድችም የሰንፍና
ቸውን ፍጻሌ ለመክፈል በግርግ መንግስት ዳግመኛ ይመጣል ። ይህን
አለም ከመኖር ወዳለመኖር ያሳልፈዋል ። ሙታንን ከመቃብር አንስቶ ፣
ነፍስንና ስጋን አዋህዶ የድቃንን በቀኝ ሀጥሉን በግራው ያቆማቸ
ዋል ። በስጋ ሀይወት ሳሉ በነ የሰሩትን የድቃን «ወደእኔ ኑ» ብሎ
ወደደስታ መንግስቱ ያገባቸውና ፣ ፈጣሪያቸውን እያጠገኑ ዘላለም
በደስታ ይኖራሉ ። በዚህ አለም ሳሉም ክፉ የሰሩትን ገን «ከእኔ
ወገዱ» ብሎ ወደዘላለም እሳት ቦታ ያገባቸውና በዚያው ይኖራሉ
ይባላል (ማቴ. 25 ፣ 31—46) ።

5 ዋ ዜ ማ

ዘወላደ ጊዮርጊስ (ጭህር)

የብሉት በየውሃታ

ዕፀ ደብረ ሲና በለስ እጦ እኩነ ጊዛሃ፤

እስመ ሞት ማገገጃ ተሠይመ ዲቤሃ

ፈዋሲተ ቁስሉ ለናሆም እንዝ ትሰመይ ለሊሃ ።

እንከስ ሞታ ለዕፅ ሄናክ ፈርሀ፤

ወደገገፀ አልያስ ብዙን ።

ት ር ታ ም

የደብረ ሲና እንጩት በለስ

ጊዜዋ ባይሆን በየዋህነቷ ደረቀች፤

እርስዋ የናሆምን ቁስል ፈዋሽ ስትባል፤

ሞት/ መጥረቢያ (ምሳር) በላይዋ ተሹጋልና (ተሰንዝራልና) ።

እንግዲህም የእንጩትን ጭሞት ሄናክ ፈራ፤

አልያስም ብዙውን ደንገጠ ።

ም ስ ጢ ር

በመጥረቢያ(በምሳር) የተቀረጠች ዛፍ ያለጊዜዋ እንደምትደርት፤
የሰጋ ሞት የተፈረደባት ቅድስት ግርያም በ64 ዘመንዋ ከዚህ
አለም በሞት ተለየች ። ደግሞ እንጩቲቱ ስትቀረጥ የግያድሩባት
ወርች ይበተናሉ ። ሄናክና አልያስም ገና ስላልሞቱ የሞተችው ግርያ
ምም ከመቃብር ተነስታ ወደ ነርሱ በግርጓ ሞትን ወደነርሱ ይዛባቸው
እንደሄደች አድርጎ የቅኔው ምስጢር ያመለክታል ። የናሆምን ቁስል
ፈዋሽ የተባለች ቅድስት ግርያም የጭድህነት እንጩት ስትባል ራስ
ዋን ከሞት አላጻነችምና ግርያም ከሞተች ሄናክና አልያስም ሞት
እንዳለባቸው ቅኔው ያስገነዝባል ።

ታ ሪ ክ

ኢየሱስ በቢታንያ አድር በማለጻ ወደከተማ ተመለሰ ፤ ሲመ
ለስም በሙንገድ ተራብና ፍራን ለሙብላት ወደአንዲት በለስ ሄደ፤
ገን ፍራን አላገኘባትም ፤ ስለዚህ «ዘላለም ፍሬ አይገኝብሽ»
ብሎ ረገማት ። በለሲቱም ወዲያውኑ ደረቀች (ማቴ. 21 ፣ 17—20) ።

ነቢይ ሙሴ በደብረ ሲናና በኮራብ ሙክካል በንቅን አስማርቶ
ባለ የእሳት ነበልባልና ልምላሚ በአንድ እንጩት ላይ ተዋህደው ፤
ነበልባሉ ልምላሚውን ሳያታጥሉ ልምላሚውም ነበልባሉን ሳያ
ጠፋው አይቷል ።

እንጨቱቲቱ የቅድስት ግርያም ምሳሌ በትሆን ፡ የእንጨ
ቲቱ ልምላሚ የግርያም ሰውነት (ደንግልናዋ) ነበላባሉም የመ
ለኩት ምሳሌዎች ናቸው ይባላል ። ልምላሚው ነበላባሉን እንዳላጠፋ
ወና ነበላባሉም ልምላሚውን እንዳላቃጠለው በሙለኩትና በትስብእት
ተዋህዶ ሙለዋወጥና ሙጠፋፋት እንደሌለ ይነገራል (ዘፀአ. 3:1-7)።

6 ዋዜማ

ዘላንታ ነባርቶ (ሙሉክ ብርግ)

ኢትፈቅድ ደብረ ፀሐይ
ሀገረ እጋዕዝት ዐይነ እንተ የሀይድ ሕንጻ
ያብርሁ ላቲ ፀሐየ ወወርገ ፤
እስሙ ፀሐየ ግብጽ ግርቆስ ወወርገ ነቢያት ምስሌሃ ፤
ወይቤ የሐንስ ነጻሪሃ
ዘከመሃ አርአኩ ጽርሐ ።

ትርጉም

ህንፃዋ የጌቶች
ሀገረ አይንን የግያንፀባርቅ ደብረ ፀሐይ
ያበሩላት ዘንድ ፀሐይንና ጨረቃን አትሻም ፤
የግብፅ ፀሐይ ግርቆስና የነቢያት ጨረቃ ከርሷ ጋር
ናቸውና ።
ተመልካቿ የሀንስም «እንደዚች
ያለ... አዳራሽን አላየሁም» አለ ።

ምስጢር

መንግስተ ሰማያት ፀሐይና ጨረቃ እንዲያበሩላት አትሻም
ፀሐይዋም ጨረቃዋም እግዚአብሄር ነውና ። ባለራእዩ የሀንስም
እንደዚች ያለች አዳራሽን አላየሁም ብሏል ። እንዲሁም በንጃም

ደብረ ፀሐይ የተባለች የግርቆስ ቤተ ክርስቲያን ህንፃዋ እዩኝ
እዩኝ ይላል ፤ ያንፀባርቃል ። የነቢያት ስእሎችም ተሰለጠባቃል ።
ይህችንም ደብር አፂ የሀንስ በንቦችዋት ጊዜ አከብረው አልተዋቃል።

ታሪክ

ወዲያኛቱ አለዋ ፀሐይ በቀን ፤ ጨረቃ በሌሊት እንደዚች አለዋ
እንዲያበሩላት አትሻም ። ፀሐይዋ አይጠልቅም ፤ ጨረቃዋም አይጨ
ልምም ፀሐይዋም ፤ ጨረቃዋም እርሱ ራሱ ፈጣሪዋ ነው ይባላል ።

አቡተለዋሊስ የሀንስም በራእዩ ስለርሷ ሲናገር ፤ ከውበቷ
ብዛት የተነሳ እንደዚች ያለች ቤተ መንግስት ከቶ አላየሁም
ብሏል ። ትዱስ ሲጥርበም ዘላለግደት ሙሆኗን ሲያስረዳ «በውስ
ጣቸው ፅድቅ የግያድርባቸው አዲስ ሰማይንና ምድርን ተስፋ እና
ደርጋለን» በማለት ተናገሯል (ራእ. 21: 1-27 ፤ 2 ሊጥ. 3:8-15) ።

7 ሥላሴ

ደብላው ሥጋ ገምራ
ሥላሴ አንደዱ ፍሕመ እሳት ፤
መፃቶሙኒ ሙብልዕ ከመ አይኩን ልሱሐ
ፂወ ብእሲተ ሎጥ ረሰዩ ሶቢሃ ፤
ሥጋ ገምራ መግዝእ እስሙ በጎጠአት ሙብሐ ፤
ፍትሐ ጽድቅ ይግበሩ ከመ አሚሃ ።
ወበሱቦአ ትካት ዘገብሩ ዐመፃ ብዙን ፤
መፃቶሙ ማየ አይፃ ፈልሐ ።

ትርጉም

የገምራ ስጋን ሊበሉ
ስላሴ የእሳት ፍምን አንደዱ ፤
ው አታቸው ሙብልም አልሜ እንዳይሆን

ያን ጊዜ የሉተን ግሪት ዉው አደረጉ፤
 የጥፋት/ ዘህር (ፍረዳ) ስጋ በሀጢአት ሰብረዋል፤
 የእውነት ፍርድን እንደዚያው ጊዜ ያደርጉ ዘንድ ።
 ብዙ በደልን ባደረጉ በቀድሞ ሰዎች
 በቁጣቸው የጥፋት ውሃ ፈላ።

ዋ ስጢር

ፍረዳ ያረዱ ሰዎች ስጋ ጠብሰው ሊበሉ እሳት ያንዳሉ ።
 ሰላሴ ሰዶምና ጥፋትን ሊያጠፉ እሳትን አዘነው ። ወጥ እንዳ
 ያልጥ (አልግ እንዳይሆን) ዉው እንዲወጥሩበት ፣ ሰላሴ ሙሉ
 ታቸው እንዳይዘነጋ የሉተን ግሪት የዉው ሀውልት አደረጉ ።
 እንዲሁም ወጥ ሰሪዎች ምጥናቸው ይታወቅ ዘንድ በሰሪቸው
 እንደግጥነቱ ሰላሴ (አብ ወልድ ሙንፈስ ትዳስ) አምላክን
 ታቸው እንዲታወቅ የፍርድ አድልዎ የለባቸውም ።

ከብት ተቀልሶ እንዲሰባ የሰዶምና የጥፋት ሰዎችም በሀጢ
 አት ልብ ደንዳናች ሆነዋል ። በወጥ ምጥን ጥንቃቄ ባላደረጉ ሴቶች
 ላይ የባለቤቶቻቸው ቁጣ እንዲበዛ ሰላሴም በሰብአ ትካት (በቀድሞ
 ሰዎች) ላይ የጥፋት ውሃን አዘነውባቸው ይላሉ ባለቅኔው ።

ታሪክ

የሰው ልጆች መባዛት በጀመሩ ጊዜ የአሙሶ ሰሪቸው እንደ
 ሙሉነቸው ሀብረ ተለም ልዩ ሆነና የእግዚአብሔር ልጆች (የአ
 ዳም ልጅ የሴት ልጆች) የሰውን ሴቶች ልጆች (የቃየልን ልጆች)
 ባዩ ጊዜ ሙሉክ ሙሉክዎቻን ወሰዱና ግሪቶች አደረጉ ። ቃየል
 በሴት ሙሉክ ውበት የተነሳ በግፍ ያፈሰሰው የአቤል ደም ወደ
 እግዚአብሔር እየሙኸ ከሰላቸው ። ስለዚህ « በእንትርት ላይ ጆሮ
 ደግፍ » እንዲሉ በዝሙታቸው ሀጢአት ላይ የአቤል ደም ከሰ
 ተዉምሮ ፣ ሰብአ ትካት (የድሮ ሰዎች) ከገፀ ምድር እንዲ
 ጠፉ የጥፋት ንፍር ውሃ ከሰማይ ዘነበባቸው ፤ ከምድርም ፈላ
 ባቸው ። ከፃድቁ ኖህና ከቤተሰቦቹ በቀር ሁሉንም ደውሰላቸው ።

እንዲሁም የሰዶምና የጥፋት ሰዎች በደግሞ ትችትን ተቃኝ
 ተው ከተፈጥሮ ህግ ወጥተው ገብረ ሰዶም የግባለውን ዝሙት
 ከመፈፀም እንመለስ ሰላሉ እግዚአብሔር ተቀጣ ። የእብርሃምን የወ
 ንድሙን ልጅ ሉተን ብቻ ስለመልካም ሰራው በጉስጉሳ (በጉት
 ጎታ) አውጥቶ የሰዶምና የጥፋትን ሰዎች ከሰማይ ባዘነበባቸው
 እሳት ሊቃጠላቸው ። ያን ጊዜም ቃጠሎውን ዙሪው እንዳያዩ ለሉ
 ጥና ለግሪት ከአምላክ የተሰጠውን ግስጠንቀቂያ ጥሳ የሉተ ግሪት
 ዘወር ብላ ሰላየች ሀውልት ኔው (የዉው ሀውልት ፣ ትክል ድን
 ጋይ) ሆና በትቀር ሉተ ከሁለት ሴቶች ልጆቹ ጋር ወጥቷል (ዘፍጥ.
 6 ፡ 1—22 ፤ 7 ፡ 1—23 ፤ 8 ፡ 1—22 ፤ 19 ፡ 1—38) ።

8 ሥላሴ

ዘብተ (ዕታቤ ሰገት)

ድንገል ግርማ

ለድንገልና ሊበከዩ፣

አመ ተወፈየ ሞት መንገሥቱ እግዚአ ሕያውን ሥጋ
 ግላለት ትንግሌ እኮነ አገሪያ ።

ድንገል የፍታሐስ ትምህር ትንግሌ ጊዜ ሰገት ሞት በጽሓ
 እኮነ መጽሐፍ አያበውሃ

ለዘጥተ ሰብአ ድንገልና

በከዩት ክልሉት አውራጎ ።

ትርጉም

ድንገል ግርማ

ለድንገልና ለላለቀሰችለትም ፣

የሀያላን ጌታ/ሰጋዩ ሞት/ መንገሱን በተቀበለ ጊዜ
 ግላቂያው (የአለም ፍገግ) ትንግሌ ያንጊዜ ነውና ።

የፍታሕ ድንገል ግን የሞት ሰላት በደረሰባት ጊዜ

ትንሳኤን ታስተምር ዘንድ መፅሀፍ አልፈቀደላትምና
ለሞተ ሰው ድንግልናዋ
ሁለት ወሮች አለቀሰችለት ።

ምስጢር

ክርስቶስ ወደዚህ አለም ዳግመኛ በግርማ ሲመጣና የአለምን
መንግስት ሲረከብ ወዲያውኑ የአለም ፍፃሜ ይሆናል ይባላል ። የክ
ርስቶስ ምሳሌ የሆነው የድንግል ማርያም ስጋም በሞተ ጊዜ ወዲያ
ውኑ የመንግስት ምሳሌ መነሳትን ሰላገኘ ፤ በድንግልና ኖራ
መሞቷ እንደ የፍታሄ ልጅ ቅድስት ማርያምን አላባዘናትም ። ድን
ግሊቱ የየፍታሄ ልጅ ግን በድንግልናዋ ሳለች ከተሰዋችና ከሞተች
በሁዋላ እንደቅድስት ማርያም በፍጥነት መነሳት ስለማትችል ፤ ለሞተ
ሰው እንደሚለቀስለት ሁሉ በድንግልናዋ ስለመሞቷ ሁለት ወር
በግልቀስ እዘነች ይላሉ ባለቅኔው ።

ታሪክ

የፍታሄ የእስራኤል መስፍን ነው ። ወደአሞናውያን ሲዘምት
በቅድሚያ የተቀበለውን እንዲሰዋለት ለእግዚአብሄር ተስሎ ነበር ።
ምክንያቱም ከዘመቻ ሲመለስ በፊት የሚቀበለው በግ ስለነበር ነው።
ድንግሊቱም ልጁ በቅድሚያ ከሚቀበለው ከበጉ ቀድሞ ተቀበለ
ችው ። ስለዚህ « ልጄ ሆይ! አሰናክልሽኝ! » አለና ምስጢሩን ገለ
ጠላት ። እርሱም « እንከያስ ለድንግልናዋ የማለቅስበት ጊዜ
ስጠኝ » ብላ ከመሰዋቷ በፊት ስለድንግልናዋ ከገደዋቿ ጋር
ሁለት ወር አልቅሳለች ። ከዚህ በሁዋላ ከልጁ ለእምላኩ እድልቶ
ልጁን ሰውቷታል ። ስለዚህ ነው ባለቅኔው ከድንግል ማርያም ጋር
እነፃፅረው የተቀኙላት (መላ.11 ፣ ማቴ.22፤ ለንክ.ነሃሴ 16) ።

9 ሥላሴ

ዘአድግሱ ጀገበሬ (መልክ ብርሃን)

ዳዊት በአያድልዎ

ፍትሐ ሞት ፈትሐ ላዕለ ካልኡ ፤

ፍትሐ ሞት በርትዕ ዘፈትሐ እመ በላዕሌሁስ በጽሐ
ከመ ይሚጥ ፍትሐ ቃለ ጽድቁ ፍጹመ ነስሐ ፤

በደመ ፍጡራን ለርእስ አድልዎ አምጣነ ውእቱ ረስሐ ።
እምደመ አድልዎስ እንተ ነጽሐ
ይትወከፍ ሞተ በእጻም ዘፈትሐ
እደዊሁ በመስቀል ሰፍሐ ።

ትርጉም

ዳዊት ባለማድላት

የሞት ፍርድን በሌላው ላይ ፈረደ ፤

በእግባብ የፈረደው የሞት ፍርድ ግን በርሱ ላይ በደረሰ ጊዜ
የእውነቱ ቃል ፍርድን ይመልስ ዘንድ በፍፁም ተፀፀተ ፤
በፍጡርነት የም ለራስ ማድላት እርሱ (ዳዊት) አድፏልና።
ከማድላት ደም የነፃ (ክርስቶስ) ግን
በእጻም የፈረደበትን ሞት ይቀበል ዘንድ
እጆቹን በመስቀል ላይ ዘረጋ ።

ምስጢር

ነቢዩ ናታን የዳዊትን በደል በራ ለራሱ ለዳዊት በምሳሌ ቢነ
ገረው ፤ ገጠአተኛው ሌላ ሰው መስሉት « ይህስ ወገዝ (የክብት
መንጋ) ይነጻበት » ብሎ ፈርዶ ነበር ። በደለኛው ራሱ እንደሆነ በተ
ረጸ ጊዜ ግን ፤ ለራሱ አድልቶ ራሱን ለማገን ንስሃ የገባ ሲሆን
ክርስቶስ ግን ለራሱ ሳያጻላ በእጻም ላይ የፈረደውን የሞት ፍርድ
ራሱ መቀበሉን ባለቅኔው ያስረዳሉ ።

ለበ አምላክ የተባለው የእስራኤል ንጉስ ዳዊት ያመፁበትን የአጥንን ልጆች በጦር ሀይል እንዲያጠፋቸው የጦር አበጋዘን ኢየሱስን ከነሰራዊቱ ላከው ። ሀቀኛው አሸከሩ እርዮም አብር ዘመተ ። እነርሱ ከጠላቶቻቸው ጋር ተሰልፈው በጦር ሚኒ ሳሉ ዳዊት በቤተ መንግስቱ ነበር ። ወደግታ ጊዜ ከምንጣፋ (ከመኝታው) ተነስቶ በሰገነቱ ሲመላለስ ፣ እንዲት በጣም የተዋበች ሴት ገላዋን ስትታጠብ አየና አስመጥቶ ከርሷ ጋር ተኛ ። ይህችውም ሴት የታግኝ አሸከሩ የእርዮ ሚስት ቢርሳቢህ ናት ። በእደፍ ጥራቷ ስለተገናኘች ፣ ፀነሰችና ይህንኑ ለዳዊት ገለጠችለት ። ስለዚህ በአፈ ሃፀሙ አፍር ከባሏ ፣ ፀነሰች እንዲባልለት አስቦ እርዮን ከጦር ሚኒ አስመጣው ፣ አብላተና አጠጥቶ ከሚስቱ ጋር እንዲተኛ ፈቀደለት ። እርዮ ግን ምንጊዜም የእግዚአብሔር ሰው በመሆኑ «እነኢየሱስ በጦር ሚኒ ሰፍረው በሞት አፋፍ ላይ ሳሉ ፣ እኔ ከሚስቱ ጋር መደሰት አይገባኝም» ብሎ በቤተ መንግስቱ ከዘበኞቹ ጋር ሁለት ሌሊት አደረ ።

ዳዊት የእርዮን አለመታለል በምር ሰላወቀ ፣ የራሱን ነውረ ዝሙት በእርዮ ሞት ሲሸፍን ፈለገ ፣ ስለዚህ «እርዮን ባየለው ጦር ግምባር አስልፈው ፣ ውጊያውም ቢፋፋም ትታችሁት ወደሁዋላ ሽሹ» የሚል የሞት ደብዳቤ በባለጉላዩ በእርዮ እጅ ወደኢየሱስ ላከ ፣ እርዮም እንደተባለው በበረታው ጦር ግንባር ተሰልፎ ሲዋጋ ትተውት ሸሹና «የእስራኤል አርበኞች ፣ ዛሬስ አለውትሯችሁ ምን ሆኖችሁ?» በማለት ብቻውን ተገድግዶ ሲዋጋ ሞቷል ።

ስለዚህ ዳዊት የፈፀመው ግፍ አምላክን ሰላስቆጣው ፣ ነቢዩ ናታን የገፋን አፈፃፀም ለዳዊት በምሳሌ ቢነገረው «በእኔ ግዛት ይህን ግፍ የፈፀመ ካለ የሞት ሞት ይሞታል» አለ ። በዚህ ጊዜ ነቢዩ «አንተው ራሱ ነህ ፣ ያሸከርህን የእርዮን ሚስት ቀምተህ ፣ በዚህ ላይ ደግሞ እርሱን በግፍ አስገደልኸው» አለው ። በአመፅ የተወለደው ህፃን ታመመ በዚህ ጊዜ ዳዊት ተፀፀተ ፈራ ፣ ደነገጠ ፣ ያመ ፣ ፀለየ ፣ በትቢያ ላይ ተኛ ፣ አለቀሰ ፣ ባለሟሎቹም እንዲነሳና እህልና ውሃ እንዲቀምስ ቢግልዱት እንቢ አለ ።

ነቢዩ ናታንም ዳዊት ይቅርታን በንስሃ ከአምላኩ እንዳገኘና በእርዮም ላይ የፈፀመው የግፍ ግፍ የሁዋላ ሁዋላ በሚስተኛና በቤተ ሰበቹ ላይ እንደሚፈፀምበት ነገረው ።

ህፃኑንም አምላክ ቀሰፈውና ሞተ ። በዚህ ጊዜ ዳዊት ቁርጥ አውቆ ከትቢያው ላይ ተነሳ ፣ ልብሱን ለወጠ ፣ እህልና ውሃንም ቀመሰ (2 ሳሙ. 11—12) ።

አዳም አትብላ የተባለውን በለሰን በመብላት አምላካዊ ህግን ስላፈረሰ አምላክ በሞተ ስጋ ላይ ሞተ ነፍሱን ፈረደበት ። ስለዚህ ከገነት ወጥቶ ወደምድረ ፋይድ ወረደ ፣ በዚህም እዘን ፣ ተከዘ ፣ አለቀሰ ፣ በወንጀሉ ንስሃ ገባ መስዋእትንም አቀረበ ። የሰጋውን ሞት ሞተ ፣ በነፍሱም ሞት ወደሲኤል ወረደ ። አምላክም እዘንና ንስሃውን ተቀበለውና ፣ እርሱን ለማገናኝ ነፃ ለማውጣት ከትድስት ድንግል ማርያም ያለዘርአ በድንግልና ተፀንሶ በድንግልና ተወለደ ። በአዳም ፈንታ ፀዋትወ መከራን በፈቃዱ ተቀበለ ፣ በስጋው በመስቀል ተሰቅሎ ሞተ ። ይህን አለም ለማሳለፍና በህያዋንና በመታን ላይ ለመፍረድ ዳግመኛ በጌትነት ይመጣል ይባላል ።

10 ጥዜማ

ዘላቀ (መሪታ)

ጌጋይ ሐጸ ጌጋይ
ኢቀተለቶ ለሰምዖን እንዝ ትረገዝ ገቡ ፣
ሥጋ በሥጋ እስመ ሐረት ናሁ ።
ወዘኢያስቂርር ደመ ኪዳን ድንግል እትሁ ፣
በማይ ገፀበ አልባሲሁ ፣
ዘበሞቱ ለምውት ተነዝሁ ።

ትርጉም

የበደል ፍላጎ በደል
 ስምዕንን ንጉስ ስትወጋው አልገደለችውም ፤
 እነሆ ስጋ ለስጋ ሄዳለችና ።
 ደምን የማይፀየፍ የድንገል ቃል ኪዳን ወንድሙም ፤
 በሟች ሞት ጊዜ በደም የተረጨትን
 ልብሶቿን በውሀ አጠበ ።

ምስጢር

ስጋ ለስጋ የሄደች ፍላጎ የወጋችውን ሰው አትገድለውም ፤ እን
 ዲሁም በላኪ ሰብእ የሰው ስጋን በመብላቱ የፈፀማት በደል አላስኮ
 ነነችውም ። ደግሞ በፍላጎ የተነደፈው (የተወጋው) ሰው ልብሶቹ በደ
 ም ቢበከሉ ደምን የማይፀየፍ ወንድሙ በውሃ እንደሚያጥብሉት ሁሉ ፤
 የግርያም ቃል ኪዳን የሰውን ደም በማፍሰስ የተመረዘውን የበላኢ
 ሰብእን አእምሮ ለድሀው ውሃን በማጠጣት ወደበጎ ምግባር መለ
 ሰው ። « ስጋ በስጋ » የተባለው ሀብረ ቃል የፍላጎይቱን በስጋ
 ውስጥ ማለፍንና የሰው ስጋ መብላትን በደል ያስተባብራል ።

ታሪክ

ስምዕን የተባለ ሰው ነበር ። መንፈሱ በርኩስ መንፈስ ተለ
 ውጦ ሚስቱን ልጆቱን ፣ የቤቱንም የውጪውንም ሰባ ስምንት
 ሰዎች እስከመብላት ደረሰ ። ከእለታት በአንድ ተን አንድ በሽተኛ
 እርኩቱን ይዞ ሰላየው ውሃ ከርሱ ለመለመን ቸኮለ ። በተጋጠውም
 ጊዜ « ስለድንገል ግርያም ብለህ ከያዝከው አጠጣኝ » በማለት ተቅ
 ለብልቦ ለመነው ። በዚህ ጊዜ ቀድሞ ርኩስ መንፈስ ሳይቃህደው
 ደህና ባለ ፣ የሚያውቀው ስሟ ተሰማውና ጥርኝ ውሃ ለበሽተኛው
 በእፍኙ አፈሰሰለት ። የበሽተኛው የእጁ ንቃታት ውሃውን መጠጠው ፤
 በሽተኛውም በአንድ እፍኙ ያፈሰሰለትን ውሃ በምላሱ ቢልሰው ጉር
 ሮውን እንጣጣው እንጂ ጥሙን አላረካውም ። ከዚህም በሁዋላ በላኢ
 ሰብእ በዋኝ ውስጥ ገብቶ ስንኳን የሰው ስጋና እህልና ውሃ ሳይቀ

ምስ ሞተ ። መላእክተ ፅልመትም ነፍሱን ወደሲኦል ሊያወርዷት
 ሲሉ ቅድስት ግርያም በተሰጣት ቃል ኪዳን መሰረት አምላክን
 ግለደች ። ስለዚህም የሰባ ስምንት ሰዎች ነፍሶችና እፍኝ ውሃ
 በግራፍ በቀኝ ሆነው በሚዛን ቢመዘኑ እፍኙ ውሃ አደፋ (በክብደቱ
 በለጠ) ።

ስለዚህ የሃጢአተኛው የበላኢ ሰብእ ነፍስ ለድንገል ግርያም
 በተሰጣት ቃል ኪዳን ምልጃ አማካይነት በእምነትና በምፅዋት ፤
 በንስሃም ወደ ሲኦል ከመውረድ ድኖ ወደነነት እንደገባች በተለም
 ረ ግርያም ተፅፏል ። ከዚህም የተነሳ ባለቅኔው « ወዘኢያስቂርር
 ደመ ኪዳን ድንገል እትሁ በማይ ገፀበ አልባሲሁ » ብለው ተቀኝተ
 ሞል ።

11 ዋዜማ

ዘግጥህ (ደብተራ)

አልሕምተ ጎል ኢያደንገፀ
 ዕገል እንበሳ ስኩብ በጎል እንበሳ ዘበዝተ ፤
 ወዘንተ እንበሳ አልሕምተ ኢፈርሁ ፤
 አኮኑ እምጥንት ወእመሠረት አቡሁ
 እንበሳ በሰማይ ለመደ እንበሳሁ
 ወእንበሳ ለመዱ ኪያሁ ።

ትርጉም

የበረት ላሞችን አላስደነገጠም
 በብዙ ኩባቶች በረት የተኛ የእንበሳ ልጅ ፤
 ላሞችም ይህን እንበሳ አልፈሩም ፤
 ከጥንትና ከመሰረት አባቱ / እንበሳ
 በሰማይ እንስሶችን ለምድልና
 እንስሶችም እርሱን ለምደዋልና ።

በቅርብ አብረው ያደጉ ጓደኛዎች በለተለግሙዱ አይፈጽሙም
አይተፋፈሩም ። እንዲሁም በእንስሳት ስም በሚጠሩ በኪሩቤል ላይ
የሚቀመጥ የእንበሳ ምሳሌ የሆነ የአምላክ ልጅ በእንስሶች በረት
ተወለደ ፤ አሁንም ላም በእስትንፋሳቸው (በትንፋሻቸው) አሟግጧት ።
በበረትም ሲወለድ ከባህርይ አባቱ ከአብና ከዙፋኑ ተሸካሚዎች
ከኪሩቤል አልተለየም እየተባለ የሚተረከውን ቅኔው ያስረዳል ።

ታሪክ

እግለ እንበሳ (የእንበሳ ልጅ) የተባለ ክርስቶስ ነው ። እንበሳ
የተባሉ መንበሩን ተሸክመው የሚኖሩ አራቱ ኪሩቤል ናቸው ። ክር
ስቶስ በእንስሶች በረት በተወለደ ጊዜ አሁንም ላም በትንፋሻቸው
አሟግጧቸውታል ። በሰማይ በአራቱ እንስሶች ላይ እንዳለ ሆኖ በበ
ረት እንበሶች እየተሟገጡ የእረኞችንና የመላእክትን ምስጋና ተቀ
ብሏል (ኢሳ. 1:1—14:6:1—5:8:1—5:11:1—16) ።

12 ሥላሴ

ዘአድግሱ (መላእክ ብርሃን)

ውሉደ ዘረከቡ
በጊጢኦ ብእሲት ይቴከዙ ፤
ወዘረከቡ ብእሲት በጊጢኦ ውሉድ ይላሉ ፤
እስመ ባዕድ ፍና ብእሲት ወለወልድ ፍናሁ ።
እምትካዘ እሉሰ ለምጽ ሕሊናት ሎጥ ይንጽሑ
አዋልድ ለሎጥ ተራድኑሁ ፤
አምጣኑ አዋልድ በሰፊ አዋልዲሁ
ወበሰፊ አንስተ ኮናሁ ።

ልጆችን ያገኙ

ሚስትን በግጣት ያዘናሉ ፤

ሚስትን ያገኙ ደግሞ ልጅን በግጣት ያለቅሳሉ ፤

የሚስት መንገድና የልጅ መንገድ ልዩ ናቸውና ።

ግን የሎጥ አባቦች ከነዚህ ትካዜ/ለምዕ ይነፁ ዘንድ

ቤቶች ልጆቹ ሎጥን ተራዱት ፤

ቤቶች ልጆች በዚህ በኩል ልጆቹ ናቸውና

በዚያ በኩል ደግሞ ሚስቶቹ ሆነውታልና ።

ፖ ስ ጢ ር

ተሰማሚ ሚስቶችን ያገኙ ሰዎች ሲመክቱባቸውና ልጅ ሲያጡ
ያዘናሉ ። ልጅ የወለዱትም ሚስቶቻቸው ሳይሰማሟቸው ሲቀሩ
ይተከሳሉ ። ምክንያቱም የሚስትና የልጅ ሁኔታዎች በላልተባበሩ
ነው ። ሎጥ ግን ከሰዶምና ከገሞራ ቃጠሎ ሸሸተ ከዋሻ ውስጥ
በተሸሸገ ጊዜ ልጆቹ በወይን ጠጅ አስከረውት ከነርሱ በመውለዱ
ሁለቱ ልጆቹ የልጅና የሚስትን እጦት (ችግር) እንዳቃለሉለት ባለ
ቅኔው ያስገነዝባሉ ።

ታሪክ

ሎጥ ከሰዶምና ከገሞራ ቃጠሎ አምልጦ በዋሻ ውስጥ ተቀምጦ
ሳለ ፤ ሁለቱ ቤቶች ልጆቹ በዚያው ቦታ ከአባታቸው በቀር ሌላ
ወንድ ሰው አለመኖሩንና ሌላ ወንድም ከሌለ እነርሱ ያለዘር መቅ
ረታቸውን አጤኑ ። ስለዚህም እርስ በርሳቸው አሳብ ለአሳብ ተለ
ዋወጡና በአባታቸው ላይ መከሩበት ፤ የሚያስከር የወይን ጠጅ
አጠጠትና ሁለት ጊዜ አሰከሩት ። ሰከር እንደተኖ ተገናኝቸውና
ሁለቱም ቤቶች ልጆቹ ከአባታቸው ወለዱ (ዘፍ. 19:30—38) ።

13 ሥላሴ

ዘላድግሉ (- ሙሉክ ብርሃን)

አለፉን ዘላጥረዩ

በጎሣሠ መሥነትት ይጸምው ፡

ወዘላጥረዩ መሥነትት ለአጥርየተ አድግ ተግሁ ፤

እስመ ባዕድ እምረባሐ አድግ ለመሥነትት ረባሐ ።

በቀጥታሰ ለተግሰ በቋጂ ለእመ አኮ ከግሁ

እሰ አጥረይዎ ይትፈሥሑ ፤

እስመ መሥነትት ጽድቅ ይከውን ግዕሰ ሥጋሁ

ወመሥነትት ይጸፀን ለሊሁ ።

ትርጉም

አህዮችን የገዙ

አትግላን በመፈለግ ይደክማሉ ፡

አትግላን የገዙ ሰዎች ደግሞ አህያን ለመግዛት ተጉ ፤

የአትግላ ጥቅም ከአህያ ጥቅም የተለየ ነውና ።

የጤቃሚ ተግሰ ጥቅም ገን እንደርሱ ባይሆን

የገዙት ይደሰታሉ ፤

የሰጋው ቀዳ የእውነት አትግላ ይሆናልና

አትግላውንም እሱ ራሱ ይሟናልና (ይሸከማልና) ።

ምስጢር

አህያ ያለ አትግላ አትግላም ያለ አህያ ስለግይሆን ፡ ገበሬ
ዎች ሁለቱንም ለግጥሃት ይደክማሉ ። ሀዋርያው ተግሰ ገን የክ
ርስተሰን እምላክነት ሲመሰክር የትምህርቱ ተቃዋሚዎች ቀዳውን
ገፈው አትግላ አወጡ ። በአትግላውም ውስጥ አሸዋ ሞልተው

አሸከመውታል ። ስለዚህ ተግሰ የአህዮቹንና የአትግላን እገልግ
ሎት ስለፈፀመ በሁለት በኩል ጠቃሚነት አለው ግለት በትኔው
ተመስጥሯል ።

ታሪክ

ከሀዋርያት አንዱ የሀንደኬው ተግሰ ነው ። በሀንድ ወንጌ
ልን ስለክርስቶስ ሲሰብክ ክርስቶስን ያልተቀበሉት ካጆች ቀዳውን
ከሰጋው ገፈው አትግላ አውጥተው በአትግላው ውስጥ አሸዋ
ሞልተው ያን አሸከመው አስቃይተውታል ፤ በሰጋውም ጩ
ነስንሰውበታል ይባላል ።

14 ዘይአዜ

ዘተክሌ (- ምህር ፡ ዘጥብረ)

ለምንት ወልድ እንተ ጸውዎ

ለነቢይ ኤልያስ ገበ ደብረ ታቦር ጽርሑ

እንዘ ወልድ የአምር

ከመ በደመና ይመጽእ አቡሁ

ለኮኑ ኤልያስ ለደመና ሰማይ ጸላኢሁ ።

እመ ደመናሰ መጽእ ምስለ ረዳኢሁ

ኤልያስ ጉየ እስመ የአምር ፍናሁ ።

እመ ደመናሰ መጽእ ምስለ ረዳኢሁ

ትርጉም

ወደደብረ ታቦር / አዳራሹ

ወልድ ነቢይ ኤልያስን ለምን ጠፈው ፤

አባቱ በደመና እንደሚመጣ እያወቀ ፤

ኤልያስ የሰማይ ደመና ጠላት ነውና ።

ደመና ግን ከረዳቱ ጋር በመጣ ጊዜ
ኤልያስ ሸሽ ፣ ብድራቱን ያውቃልና ።
ደመና ግን ከረዳቱ ጋር በመጣ ጊዜ

ምስጢር

አንድ ጋባዥ ሰው ተጋባዥን ባላጋራው ባለበት ቢጠራው ፣
የተጠራው ሰው ባላጋራውን ከሩት ሲያየው ይሸሻል ። እንዲሁም
ኤልያስ ሶስት አመት ከስድስት ወር ደመና ዝናብን እንዳያዘንብ
የከለከለ ሲሆን ፣ የደመና ጠላት ኤልያስ ወደ ደብረ ታቦር ከመጣ
በሁዋላ ፣ እግዚአብሄር አብ በደመና ሆኖ «ይህ ልጄ ነው ስሙት»
ባለ ጊዜ ደንግጦ ወደ ነበረበት ሄደል ። በሰዚህ ባለትኔው ኤል
ያስ የደመናን በቀል በማስታወስ ፈርቶ እንደሸሸ ቆጥረው ወልድ
ኤልያስን ወደ ደብረ ታቦር እንዲመጣ ሲጠራው ባልተገባም ነበር
ብለዋል ።

ታሪክ

ኢየሱስ ከሀዋርያት ሶስቱን ሊፐርሰንና ያለቆብን ፣ የሀንሰ
ንም ይዞ ወደ ታቦር ተራራ አውጥቷቸው ባለ አርአያው በፈታቸው
ተለወጠ ፣ ፊቱም እንደ ፀሀይ አበራ ፣ ልብሱም እንደበሬዶ ነጭ
ሆነ ። ከነቢያትም ሁለቱ ሙሴና ኤልያስ እየተነጋገሩ መጡና ታዩ
አቸው ።

ሊፐርሰ «ጌታ ሆይ በዚህ መኖር መልካም ነው ። ብተፈት
ድስ ሶስት ማደሪያ (ዳስ) አንዱን ለአንተ ፣ አንዱን ለሙሴ ፣ አን
ዱን ለኤልያስ እንስራ» ሲለው ወዲያውኑ ዳመና ጋረዳቸው ።
ወዲያውም «በርሱ ደስ የሚለኝና የምወደው ልጄ ይህ ነው ፣ እር
ሱንም ስሙት» የሚል ድምፅ ከዳመናው መጣ ። ደቀ መዛሙር
ቱም ሰምተው በፈታቸው ወደቱ ። ኢየሱስም ቀርቦ ሲዳስሳቸው
ተነሱና ከኢየሱስ ጋር ከተራራው ወረዱ ። ሙሴና ኤልያስ ግን ወደ
እየነበሩበት አለም ተመልሰዋል ይባላል (ማቴ. 17) ።

15 ዘይእዚ

ዘፈንቱ (መሪጌታ)

ኢዲሐ ተማስ ከናፍራህ
በማየ ተመትሮ ቄሪር ድገሪ ተገፅበ እደሁ ፤
በከናፍራህ እስመ ተርእየ
ምሂር ቃለ ሃይማኖት ለእውሉስ ጸብኑ ።
ወእስይፍተ ፀር አብያጽ ተሣለቁ ላዕሌሁ ፤
እኮኑ አተወ እስከ አጽፋሪህ
ውሳጤ ምትረት ጸብገ ጥዑመ ከናፍር ሥጋሁ ።
እኮኑ አተወ እስከ አጽፋሪህ

ትርጉም

በቀዝቃዛ ውሃ/ መቆረጥ እጁን ከታጠቀ በሁዋላ
ተማስ ከንፈሮቹን አልጠረገም ፤
የሃይማኖት ቃልን ማስተማር/የእውሉስ ወጥ በከንፈሮቹ
ይታያልና
የጠላት ሰይፎች/ጓደኞችም በርሱ ላይ ተሳሳቁ
በጋውን ለከንፈሮቹ ባጣፈጠ በመቆረጥ /ወጥ ውስጥ ፣
እስከ ጥፍሮቹ ገብቷልና
እስከ ጥፍሮቹ ገብቷልና ።

ምስጢር

እጆቹን ታጥቦ የተመገበ ሰው በዝንጋታ ከንፈሩን ሳይጠርግ
ይቀርና ፣ ከከንፈሩና ከጣቱ ላይ ወጥ ሲታይበት ጓደኞቹ ይሳሳቱ
በታል ። «ወጡን እስከ ጣቱ ገብቶበታል» እያሉ ይዘባበቱበታል።

እንዲሁም የክርስቶስን ትምህርት የሚቃወሙ ሰዎች በሰይፍች የክርስቶስ ምስክር የሆነ የቶማስን ከንፈሩን፤ እጆቹንና እግሮቹን በመቆረጥ አስቃዩት ማለት በቅኔው ተመስጥሯል ።

ታሪክ

በ325 አ. ም. አርቶስን ለማውገዝ በኒቅያ ከተሰበሰቡት ከሶስት መቶ አስራ ስምንት ሊቃውንት አንዱ የመርአስ ሌሊስ ቆዳስ ቶማስ ነው ። ክርስቶስን በተቀበሉት ሰዎች ዘንድ የተወደደው ትምህርቱ ክርስቶስን ባልተቀበሉት ከሃዲዎች ዘንድ አስጠላው ። ከዚህም የተነሳ ስቃይ ሲበዛበት ክርስቶስን ከይ ለማለት እንደሚሰግድ የገመቱ ከሃዲዎች ሃያ ሁለት አመት እስረውቃል ። እያንዳንዱን ሰውነቱን በያመቱ በሰይፍ እንዲቆረጥ ወሰኑበት ። የእጆቹንና የእግሮቹን ጣቶች አፅቅ አፅቃቸውን ፤ ጀርዎቹንና ለፍንጫዎቹን ከንፈሮቹንም ተራ በተራ በያመቱ ቆረጡበት ፤ ጥርሶቹንና መንጋጋዎቹን አወለቁበት ።

ከዚህ ስቃይ በሁዋላ ተማሪዎቹ በቅርጫት ውስጥ አድርገው በእህቶቹ እየጫኑ ያጉዙት ጀመር ። የቶማስን አካላት በሰይፍ የቆረረጡ ሰዎች በእህቶቹም እየተጓዙ እንዳይጠቀም አስበው የእህቶቹንም አንገት አንገታቸውን ቆረጡበት ። እርሱም ተማሪዎቹ ቁራጮቹን የእህቶቹን አንገቶች በእየነበሩባቸው ጉምዶች እንዲገጣጥሟቸው እዘዛቸውና ቢያገጣጥሟቸው እህቶቹ ቀድሞ በሀይወት እንደነበሩ ሆነዋል ይባላል (ስንክ. ህዳር 9) ።

16 ዘይእኪ

አመ ነገሡ ሰይፍ ሰብአ ገሊላ
መጸብሕ ቶማስ ዘኢየግልቅ ዕዳሁ
ገብረቶ ፈጺሞ ተእኅዘ እዲሁ ፤
እንዘ ይብል አመጽእ ትሩፋን አእዱጊሁ

ለእመ መዓር ወለቱ ንባብ አቶሁ
አምጣን አልቦ ፍጥረት ዘኢይሰምዕ ዜናሁ ።
ለእመ መዓር ወለቱ ንባብ አቶሁ

ትርጉም

የገሊላ ሰው/ ሰይፍ በነገሰ ጊዜ
እዳው የማያልት ገበሬ / ቶማስ
ገብረቱን ጨርሶ እጁን ተያዘ ፤
የተሩ እህቶቹን አመጣለሁ ሲል
የአፍ ንግግር ማር (ጣፋጭ) ቢሆን
ወሬውን የማይሰማ ፍጥረት የለምና ።
የአፍ ንግግር ማር (ጣፋጭ) ቢሆን

ምስጢር

ለመሬቱ የሚከፍለው ግብር ያጣ ገበሬ እጁን ይያዛል ፤ ሌላ
ገብረት ከሌለው እህቶቹንም መያዣ አድርጎ እስኪሰጥ ድረስ ይገደዳል ። እንዲሁም የጠላት ሰይፍ በተመዘዘ ጊዜ የመርአስ አገር ሰማእት ቶማስ እግሩንም ፣ እጁንም ፣ ከንፈሩንም መቆረጡንና እህቶቹም ጭምር መቆረጣቸውን የቅኔው ምስጢር ያስረዳል ።

17 መወድስ

መኑ የአምር ዕለተ ሥቃዩ ?
ወመኑ የአምር ዘይመጽእ መከራሁ ?
እስመ ሕሊና ሰብእ ኮነ ሕሊና እንስሳት ዘበዝጉ ።
ምሳሌ ዝኒ ከመ ናእምር
ቃዩል አመ ተበቀሎ ለአቤል እጉሁ
እንዘ አቤል ቢተ መብ
ኢያለመረ አቤል ምክረ ቃዩል ቀታሊሁ ።

አገሩን እንደ በዙሉ በግል አእምሮ ለሊሁ
አገሩን ሊያምግጥ እውነተኛ ቤልህር ዳላሊሁ =
ወለእው ነሐትት ገሕነ አምላክ አግልክት ከያሁ
ጠቢብ ወግእምር አልቦ ዘላንበሌሁ =

ትርጉም

የሰቃዩን ተን ግን ያውቃል ?
የሚመጣ መከራውን በግን ያውቃል ?
የሰው አሳብ የብዙ እንስሳት አሳብ ሆኗልና =
የዚህንም ምሳሌ እናውቅ ዘንድ
ቃላት ወንድሙ አቤልን በተበቀለ ጊዜ
አቤል የሙሴ ወገን ሲሆን
አቤል የገዳዩ ቃላትን ምክር አላወቀም =
አገሩም በሁሉ እርሱ ባለውቀት ሲሆን
አገሩ ከጠላት ቤልህር ወጥመድ አላመለጠም =
እኛም እርሱን የአግልክት አምላክን ብንመረምር
አጥቂና ብልሃተኛ ከርሱ በቀር የለም =

ምስጢር

ሰው ምንም ባለ አእምሮ ቢሆን የሚደርስበትን ነገር አያውቅም
በተፈጥሮውም ከእንስሳት የተለየ ሲሆን እንስሳዊ በራን
ይሰራል = ለዚህም ግስረጃ ቃላት ታናሽ ወንድሙ አቤልን በድንጋይ
ገደለ ገደለ ገን «ያልጠረጠረ ተመነጠረ» እንዲሉ የጥህ
በመሆኑ ቃላት ሊገድለው ግብን አላወቀም =

አገሩም ጠላት ሰይጣን ከከብሩ ሊያዋርደው ባለበ ጊዜ በበ
ለበ መብል አምላክነትን የሚያገኝ አሮሮስሉ ሲነግረው በተፈጥሮ
እውቀቱ አስቦ ከውድቀት አላመለጠም = ለሰዚህ ባለትኔው ሰው
በራሱ የሚደርስበትን ነገር ሁሉ አስቀድሞ ግወት አለመቻሉን በት
ኒያቸው ምስጢር ያስገነዝባሉ =

ቃሪክ

አገሩን አምላኩ «አትብላ» ያለውን ባለበ በጽኑ መሪነት
በመብላቱ ባት ሀገን አፈረሰ ፣ በዚህም ምክንያት ተዋረደ ፣ ከገ
ነትም ወጣ = አገሩ በተፈጥሮ እውቀት ከውድቀት አላመለጠም
(ዘፍጥ. 3፡3—24፡14፡1—15) =

18 መወደስ

ዘጠሪ ሙድን (አለቃ ፣ ዘላውን ምሳሌ)

በአፈ ዕጊያት ይሰባሉ አካለ መርፃጭ ፣
እስመ ለዕጊያት ዙሉም እርሳሉም እደደሁ
ትንግሌ ምትረት ያለምሩ እምነግረሁ እሳት ገቡ =
ወይቤ ሕግም በዘረ ሊሰብ
ይገለ መርፃጭ እምሕይወት ጽርሐ ፣
ተመትሮ ቃለ ሊሰብ
እኮት ጸሐፊ በውስተ ጽላት አላጋሪሁ =
ሊንክልሂ ከመ ገንብብ ለገብረ መርፃጭ ዜናሁ ፣
እኮት ሊይትፈጽግ አህጉረ እስራኤል ሥቃያቲሁ =
እመሰ ተጽሕፈ ሕግመ ዙሉ ሥጋሁ
ፃለም እምእያግመር ፣ ከመ ያለምር ልቡናሁ =

ትርጉም

የመርሐዊ ሰውነት በትሎች እፍ ይመስገናል ፣
ወገቡ/ እሳትን ከመጻሰስ የተነሳ መቆረጥ/ ትንሳሴን
ያውቅ ዘንድ
እጃቸን ለትሎች ሁሉ አሳይቷቸዋልና =
የሊሰብ በኩር/ ሀግምም
«መሽራ ከሀይወት/ አሳራቹ ይውጣ» አለ ፣

መቀረጥ/የኢየሱስ ያልን

በእግር/ዕለቶች ዕጽልና ።

የገብረ መርአዊንም ዝና እንናገር ዘንድ እንችልም ፤
በኃዮቹ/የእስራኤል አገሮች አይደሉምና (አያልቅምና) =

የሰጋው ሁሉ መከራ ቢገባ ግን

ለቡ ያውቅ ዘንድ አለም በሙሉ ባልቻለውም ነበር ።

ምስጢር

ከፍተኛ የፈጠራ ችሎታ ያለውን ሰው ስራ የተመለከቱ ሰዎች
ባለሙያውን እንደሚያመሰግኑት የገብረ ክርስቶስም አካል በህ
መም ተያዘ ፤ እጆቹ ቆሰሉ ፤ ተቆራረጡ ፤ ጠቅላላ አካሉ ተላ ።
ቆሰሉም እንደ እሳት ፈጀው ፤ አቃጠለው ። ትሉም በሰውነቱ ላይ
ተርመሰመሰ ። «የእስራኤል ሀገር ሰፋት ቢሄዱት አያልቅም» ተብሎ
እንደተነገረ የገብረ ክርስቶስም ስቃይ ተነግሮ አያልቅም ማለት
በቅኔው ተገልጧል ።

19 መወደስ

ዘውብዘት (ተስጋኝነት ዘጠና)

ክፍለ ጊዮርጊስ ኮነ ክፍለ አርባዕቱ
እስመ ክልኤቱ እፍላግ ተረክቡ በገቢሁ ።

መፍትሄው ይገዝን ወልደ ነጉደጓድ እኩሁ ፤

ኤፌሶን አኮት ለሰማዕት ዕፃሁ ፤

ወምድረ ከነዓን ተካፈለ ፤

አምጣኔ አውረሰ ለሰምዕ ሰይፈ ነበልባል ወላጄሁ ።

ለሞትሂ አመ አብጽሐ ሰይፈ ነበልባል ደፍሁ

አገዙ ይትጋብኩ አክሊላተ ሰማይ አዝማጄሁ ፤

ወበሕግመ ሰይም ነድ ለእመ ገልቀ ሥጋሁ

ምሠርት አበ ነፍሱ ሐተተ ልቡናሁ ።

ትርጉም

የጊዮርጊስ ክፍል የአራት (ወንዞችን) ክፍል ሆነ

ሁለቱ ወንዞች በርሱ ዘንድ ተገኝተዋልና ።

ወንድሙ ወልደ ነጉደጓድም ያዘን ዘንድ ተገቢው ነው ፤

የሰማእት እጣው ኤፌሶን ነውና ፤

የከነአንን ምድርም ተካፈለ ፤

አባቱ/የነባልባል ሰይፍ ለሰማእት (ጊዮርጊስ)

አውርሶታልና ።

በሽታው/ የነበልባል ሰይፍም ለሞት ባደረሰው ጊዜ

የሰማይ አክሊሎች/ዘመዶቹ ይሰበሰቡ ዘንድ ጀመሩ ፤

በሰዶም ህማም/ እሳትም ሰጋው ቢያልቅ

የነፍስ አባቱ/ መጋዝ ልቡናውን መረመረ ።

ምስጢር

ከአራቱ ወንዞች (ጤግሮስ ግዮን ኤፌሶን ኤፍሬጥስ) ሁለቱ
ጤግሮስና ግዮን ማርያ ወተት ናቸው ይባላል ። ጊዮርጊስም በሰማ
እትነት አንገቱን በተቆረጠ ጊዜ ማርያ ወተት ከአንገቱ ፈልቀዋል
ይላሉ ።

ወልደ ነጉደጓድ የሆነ ግን በሰይፍ አልተቆረጠም ። በዳር
ዘመን አባት ለልጁ ርስቱን እንደሚያወርሰው ቅዱስ ጊዮርጊስም
አክሊል ያገኘው (የተቀዳጀው) በሰይፍ በመቆረጡ መሆኑን ቅኔው
ያስረዳል ። ህመምተኛ ሰውም በሽታው ለሞት ባደረሰው ጊዜ ዘመ
ዶቹ እንደሚሰበሰቡ ፤ ጊዮርጊስም በሰይፍ በተቆረጠ ጊዜ አክሊሎች
ወርደውሰታል ። በሽተኛ ሰው ሰውነቱ በህማም ቢያልቅ እና ሲደ
ከም የነፍስ አባቱ ቀርቦ በመስቀሉ እንደሚሰበሰቡ ፤ ጊዮርጊስም
በመጋዝ ወተርተሩንና በእሳት መቃጠሉን ባለቅኔው ያስረዳሉ ።

አራት ታላላቅ ወንዞች ከአዲም (ከአዲን) ገነት ስር መንጥተው የተለያዩ ቦታዎችን ያጠጣሉ = አረሶን፣ ገዢ፣ ጫግርስ፣ ለፍራጥስ ይባላሉ = እነዚህ ወንዞች ረላገ ወይን፣ ረላገ ሀሊብ፣ ረላገ መላር፣ ረላገ ዘይት ናቸው ይባላል (ዘፍጥ. 2፡ 10-14) ።

ከነዚህ አብርሃም በአምላካዊ ጥሪ ከካራን ወተቶ የወረሰት ለገር ናት ፤ ከነዚህ ግለት፣ የወተትና የግር ለገር ግለት ነው ። ከዚህም የተነሳ « እንተ ታውገዝ ሀሊብ ወመፃረ (ወተትንና ግርን የግታረሰ ናት)» እየተባለ ይነገርላታል (ዘፍጥ. 12፡ 1-8) ።

ጊዮርጊስ የልጁና የፋርስ ተወላጅ ከሆኑት ከዋርንተስና ቲዋብ ስታ ተወልዶ ካደገ በሁዋላ የክርስቶስን ጻካ (ፍሊጋ) ተከተለ ፤ ከዚህም የተነሳ በቤሩት ለገር እያንገገዱ ሰው ለገገናን ድልጅን ለዘንዶ ይገብር ስለነበር ጊዮርጊስ ዘንዶውን በጦር ወገቶ ገድሎ፣ የዘንዶው ግብር ልትሆን በዛፍ ላይ የወጣችውን ቤሩታዊትን አድኗታል ። ከዚህም አያይዞ በከሃዲዎች ነገስታት ፊት ክርስቶስን እየሰበከ፣ ሰባት አመት ሙሉ በአረመኔዎች ተሰቃይቷል ። ወገቡን ተቋቋመው ከብሪት በተሰራ በረ ውስጥ ለገብተው የእንክትት እንደክብት ለስሂደውታል፣ በእሳት እቃጥለውታል ። በመጋዝ መግ ዘውታል ፤ አካላቱንም በሰለት ለአስር ቆራርጠው ቆርጥረውን ደቆሰውና ጻፋት ለደርገው በድድራስ ተራራ ላይ በነፋስ አዝርተውታል ። ከዚህ ስቃይ በሁዋላ በአምላካዊ ተአምር ሶስት ጊዜ እየጥተ ተነስቷል ። በአንዲት ሴት ቤት ግሰሪያውን በግንድ ብስ ውስጥ ለግብተው ከግንዱ ጋር ጠፍረው ለሰረው ቢያሳድሩት ደረፉን ግንድ በአምላካዊ ተአምር አለምልጥታል ። መቃብሩን በእገሩ ቢረገጠው በእግዚአብሔር ስም ሙትን አስነስቷል ። በመጨረሻው ለንጉሱን በሰ ይፍ ተቆርጦ ሊጥት ሲል በፀሎት ከሰግዶ አሳት አዝንሶ ቢያስቃዩት የኖሩትን ነገስታት ከአጋያቸው በሁዋላ ለንጉሱን በሰይፍ ተቆርጦ ጥቷል ። በዚህ ጊዜ በሰባት አመት ስቃይ ልክ ሰባት የክብር ለክሊሎች ወርደውለታል ይባላል (ሰንክ. ሀፃር 7፣ ጥር 18 ፣ ሚያ ዝያ 23 ። ገድላ ጊዮርጊስ) ።

20 መወድስ

ዘይተባረከ ቲርቀስ (መሪጋታ)

መድኃኔ ግለም መገዝእ አመ ይጠባሕ ለንስርተ ሰግዶ ለስጥጥ የዐውዱ ላዕሊሁ ፤ ለምጣነ ወሎ ያጸገብ ዘያስተረሥሕ ሥጋሁ ። ወመጠነ ይክል አረጋግጥ ኩናተ ሐራጂ አጥረየ ገቦሁ ፤ ባሕቱ ነጋድያን ቅሥፈታተ ሥጋ ወዐፅዎ ተካፈሉ ለነሳሁ ። ደመ ወልድሂ መገዝእ ላሕም አመ ተከፅዕ እፍአሁ ይጥሕሩ ላዕለ ደመ ከዋክብት እሊአሁ ። ባሕቱ ነፍሳት ገባለተ ሲእል ዘበዘጉ ይወፅኡ በጽባሕ ወሠርክ ይትረሥሁ ።

ትርጉም

ፍሪያ/ መድኃኔ አለም በታሪዶ ጊዜ የሰግዶ አምርች /ጅራርች በላዩ ይዘራሉ ፤ ደስ የሚያሰኝ ስጋው ሁሉን ያጠግባልና ፣ የሚችለውንም ያህል ሽግግሌ / የወታደር ጦር ጎነን ገዛ ። ነገር ግን ነጋዶዎች / የሰጋና የአጥንት ግርፋቶች ቶዳውን ተካፈሉ ። የበረ ፍሪያ / ወልድ ደምም በውጭ በረሰሰ ጊዜ ኮከቦች / ወገኖቹ በደሙ ላይ ይጮሃሉ ። የሲእል ገበረዎች / የበዙ ነፍሶች ግን «በጠዋት ይወጡና በምሽት ደስ ይሰኛሉ» ።

የፍሪያ ከብት በተጣለ ጊዜ አጥርቶ በላዩ ይዞራሉ ፤ ክርሱት ስም በአይሁድ እጅ በተያዘ ጊዜ ያጥርቶ ምሳሌዎች የሆኑ ጅራፎች በሰጋው ላይ ተጣሉ ። የፍሪያ ከብትንም ስጋ ተቀራግኞች (ተቃራኒዎች) እንደሚካፈሉ የተቀራግኞች ምሳሌ የሆነው የወታደር ጦር የክርስቶስን ጎን ወጋው ። ነጋዴዎችም የከብትን ቁርባት ገዝተው እንዲከፋፈሉ ጅራፎችም የክርስቶስን ቀኝ አባዛቱት ።

የፍሪያም ደም በፈሰሰበት ቦታ ላይ የታረደው ከብት ወገኖች ይጓጉራሉ ። እንዲሁም በከብቶች የተሠሩ ሰሉ የሰማይ ከዋከብትም የክርስቶስ ደም ሲፈስ ረገፈዋል በማለት ባለቅኔው ቅኔያቸውን አስመጥረዋል ።

በተወላግሪያ ገበሬዎች በጠዋት ወጥተው ጥሩ ምርት አምርተው ከቤታቸው ሲገቡ ደስ እንደሚሰኙ፣ በአዳም በደል ወደ ሲኦል የወረሩ ሰዎች ነፍሳትም በክርስቶስ ሞት ነፃነትን አግኝተው መደሰት መቻላቸውን ባለቅኔው ያስገነዝባሉ ።

21 መወድስ

አይሁድ ፈትሎ በርእስ ፈታሐ
በርእስ አርፎ ምድር ዝብጠተ ዝብጠተ አርፎ ምድር ጸላሊሁ ፤
እምነ አርፎ ብርት አምሳሌ አመ ይነሥእ ለሊሁ
ይትገረር ጸላሊ ዘጸልእ አባሁ
እስመ ይቢልዋ ዘከማሁ
ለአርፎ ዘብርት ዕቀቢ ሰኩናሁ ።
ኢተዐውቀሂ ከዋኔ ዐርብ ለዘየሐትት ኪያሁ ፤
እስመ ከመ መዓልት ኢያብርሀ ፀሐይ ዘላዕሌሁ ፤
ወኢንስምዮ ሌሊተ ነጸርያኒሁ
ወስተ ገጸ ሰማይ ኢረከብነ እንዘ ከዋከብት ይትዋሀውሁ ።

እርሱ ከብረት እባብ አምሳያን ቢይዝ ፤
በምድር እባብ ራስ ላይ መመታትን (መቀጥቀጥን) በፈረደ
በአምላክ ራስ
የጠላቱ ምድር እባብን መመታት አይሁድ ፈረዱ ፤
እባቱን የጠላ ጠላት ያፍር ዘንድ
የብረት እባብን እንደርሱ ተረከዙን ጠብቂ ብለዋታልና።
የአርብ ሁኔታም እርሱን ለሚመረምር አልታወቀም ፤
በላዩ ያለ ፀሀይ እንደ ቀን አላበራምና ፤
ተመልካቾች ሌሊትን እንዳንለውም
በሰማይ ፊት ኮከቦች ሲብለጩላቸው አላየንምና ።

ባለቅኔው « ስራ ለስራ እሾህ ላጣሪ » እንዲሉ አዳምና ሄዋንን በአባሳተች እባብ ላይ አምላክ በበትር መቀጥቀጥን ስለ ፈረደ ብድራት አይሁድም በልጁ በክርስቶስ ላይ እንደ እባብ በበትር መቀጥቀጥን ፈረዱበት ይላሉ ። ይህም የሆነው ክርስቶስ ሙሴ ስለእስራኤል ደህንነት የሰቀለው የብረት እባብ ምሳሌ ከመሆኑ የተነሳ ነው። ይህም « እባብን የአዳምን ተረከዝ እየጠበቅኸ ንደፈ » እንዳላት አይሁድም እግሮቹን በችንካር ቅንከሩት በማለት ባለቅኔው ያስረዳሉ ።

አዳምና ሄዋን እፀ በለስን በባሉ ጊዜ ያሳተቻቸው እባብን ራስ በበትር እንዲቀጠቅጡና እርሷም እግራቸውን እንድትነድፍ ከአምላክ ተፈርዶባቸዋል ።

አዳምም ጠላቱ ሰይጣን ከከብሩ ሊያዋርደውና ተገዢው ሊያደርገው አስቦ በበለስ መብል አምላክነት የሚገኝለት አስመስሎ መሞቻውን ሲነገረው አምላክ « አትብላ » ያለውን በለስ በሄዋን መሪነት

በመብላት ሳት ፡ ሀገ እረረሰ ፡ በተፈጥሮ እውቀቱ ከውድቀት አላ
መለጠም ፡ በዚህ ምክንያት ተዋረደ ከገነት ወጣ ተብሎ ይነገራል
(ዘፍጥ. 3፡13—24 ፤ 14፡1—15) ።

ኢየሱስ ክርስቶስ የተሰቀለ እሳት አይሁድ እጆቹንና እግሮቹን
ከመስቀሉ ጋር በጥንካሬነት ጠርቀው ጥንክረውታል ፡ ራሱንም በዘ
ንግ ፈንክተውታል ። ዐህይ ከሰድስት እስከ ዘጠኝ ሰአት ዉል
ግል ፡ ከዋክብትም ረገፈዋል ፡ መታን ተነስተዋል ፡ ደንጋጦች ተፈ
ትተዋል ። ከመቃብር የተነሱት አምላክነቱን ለዘመዶቻቸው መስክ
ረዋል ይባላል (ሰንኮ. መጋቢት 27) ።

22 መወደስ

ዘገባ ሙስታል (ጭህር)

አጸገበሙ ተግስ መምህረ ቡራኪ
በክልሌ አእጋር ወበ ገምስቱ አጸብአሁ
ለገምሳ ምእት ሥቃያቲሁ ፡
ዘትክልት በሙሐዘ ደም ገለጻድ ገብሁ
ዕፅ ዘይት ሰብእኖሁ
ፍረሃ ምትረት እስመ ትሁብ በበጊዜሁ ።
ሰይፍሂ ዕፅ ከርካዕ ለእመ ጸገየ ናሁ
ለተግስ ሐዋርያ ወሀበ መዐዛሁ ፡
እስመ አይሁሊ ዘንተ እምነ እዴሁ
መጥዕለ ምትረት ጽጊረዳ እስከነ የገልፍ እምኔሁ ።

ትርጉም

የቡራኪ መምህር / ተግስ
በሁለት እግሮቼና በእምስት ጣቶቼ
እምስት ሽህ ሰዎች / ሰቃዮችን አጠገባቸው ፤

የደም ውሃ መፍጠሻ በሆነ በገለለድ ጎኑ የተተከለች
የዘይት እንጨት ሰውነቱ
ፍረጥ መቆረጥን በየጊዜው ትሰጣለችና ።
ሰይፍ የሎጂ እንጨትም አሁን ቢያብብ
ለተግስ ሀዋርያ ሽታውን ሰጠ ፤
የመቆረጥ ፅጊረዳ ወትት ክርሱ (ከተግስ ዘንድ)
እስኪያልፍ ድረስ ይህን (ሰይፍ ሎጂን) ከእጁ አይለይ
ምና ።

ምስጢር

ክርስቶስ እምስት ሽህ ሰዎችን በሁለት አሳና በእምስት እን
ጀራ እንዳጠገባቸው ሀዋርያው ተግስም በእጆቹና በእግሮቹ ሰቃይ
ትን ተቀበለ ። በውሃ መፍሰሻ ዳር የተተከለች ተክልም በየጊዜው
እንደምታፈራ ተግስም በተቆረጠ ቁጥር ደሙ ፈሰለ ።

እንጨት ሲያብብ መላዛው ከሩት ይሸታል ፡ የአበባም ወትት
እስኪያልፍ ድረስ አበባው ከሚወዱት ሰዎች እጅ አይለይም ፤ እንደ
ዚህም ሁሉ ተግስም የሰቃይ ዘመት እስኪያልፍ ድረስ በሰይፍ በመ
ቆረጥ እጁን አጣ ግለት በትኔው ተገልጧል ።

ታሪክ

ኢየሱስ ክርስቶስ በመጥምቱ የሀገሱ የተፈፀመበትን ሁሉ በሰግ
ጊዜ ፡ ብቻውን ወደምድረ በዳ በታንኳ በባህር ላይ ፈቀቅ አልፎ
ሀዝቡም በእግር ተከትሉት ፤ በዚህ ጊዜ ከታንኳው ወጥቶ ብዙ
ሀዝብ እየና አዘነላቸው ። በመሸም ጊዜ ደቀ መዛሙርቱ ቀርበው
ሰለምገብ እጦት ሀዝቡን እንዲያሰናብቃቸው ኢየሱስን አሳሰቡት ።
ኢየሱስ ግን ለጊዜው በተግሪዎቹ ዘንድ የነበሩትን ሁለት አሳዎች
ንና እምስት እንጀራዎችን አበርክቶ እምስት ሽህ ሰዎችን አጥገ
ዒል ። እምስት ሽህ ሰዎች ከተመገቡ በሁዋላ እስራ ሁለት ቅርጫት
ትረፈዎችን ደቀ መዛሙርቱ እንስተዋል ይባላል (ማቴ. 14፡12—26) ።